Jaar 1560 - De Oude Markt van Poperinge in de 16de eeuw – G. Vandermarliere

Van de Oude Markt in de periode 1550 – 1583 hebben we het kaartje van Deventer. Hierbij eerst het niet-ingekleurde kaartje:

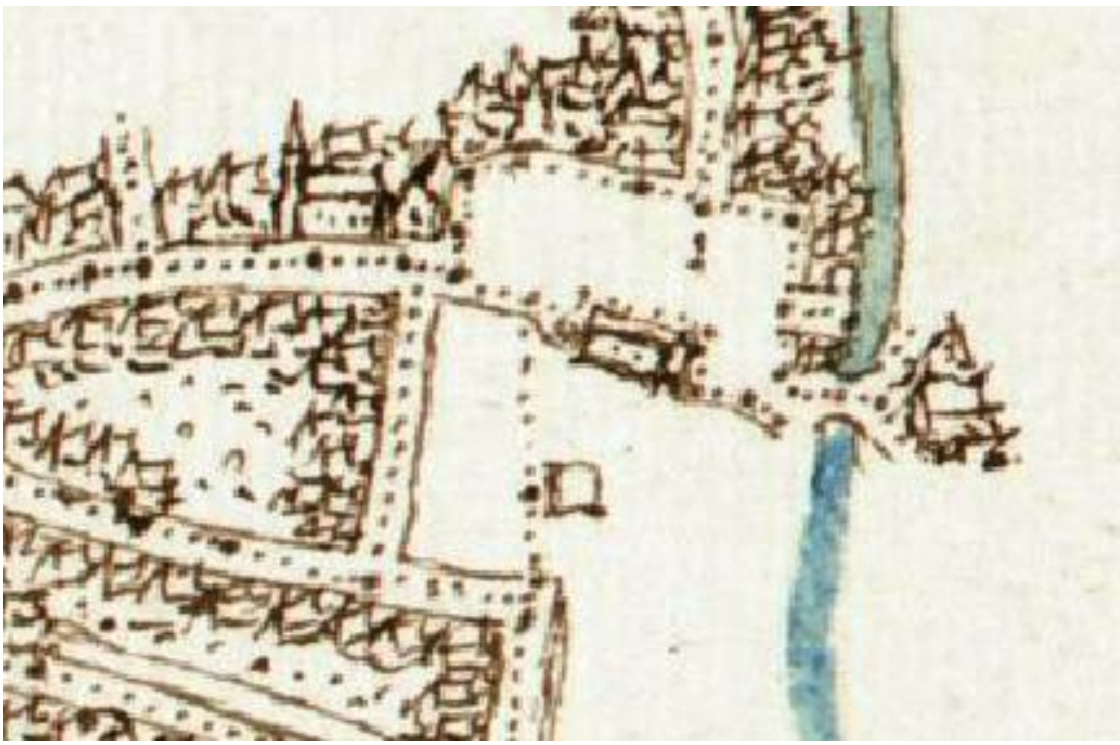

En hierbij het ingekleurde kaartje:

Hieronder komt het door mij getekend kaartje van de Oude Markt op het plattegrond van de huidige markt.

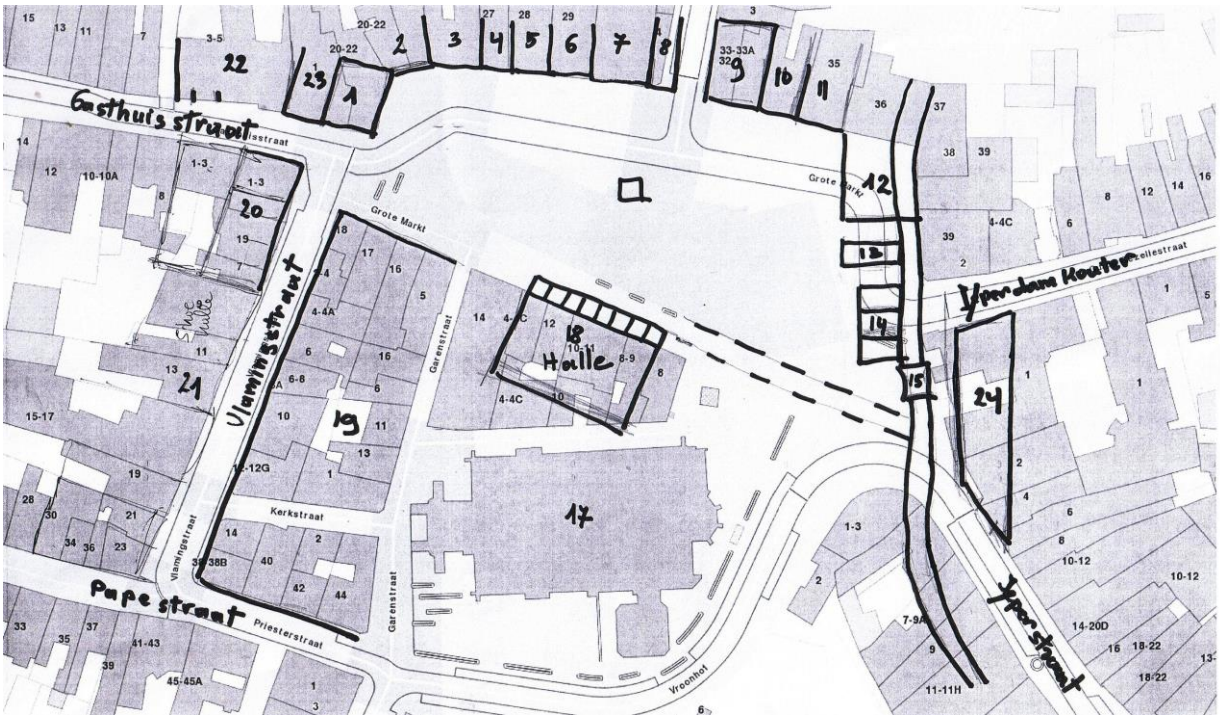

De 'douckhalle' *is op alle drie de kaarten heel duidelijk zichtbaar.*
We behandelen eerst de noordkant lopend van het nummer 1 tot en met het nummer 12.

Het nummer 1 is het korenhuis.

Vooral op de niet ingekleurde Deventerkaart valt het korenhuis op.
Van het bestaan van het korenhuis worden we het eerst op de hoogte gesteld door een document van het jaar 12 april 1433 waarin er gesteld wordt dat de abt van Sint-Bertins het 'coorenhuuse' op de hoek van de markt aankoopt .
Alle aangehaalde akten zijn ook te vinden in de jaarboeken van Poperinge op de website van de Vrienden van het Stadsarchief van Poperinge.

*In het korenhuis ook soms weeghuis genoemd, werd de korenmarkt gehouden. Op de 27*ste
september 1540 krijgen we de volgende bepaling te lezen:
Es gheordonneert by heere ende wetten dat van nu voortan hem nyemant en vervoordere eenighe **haver** te coopen ofte doen coopen binnen de maerct omme die zelve voort te vercoopen, tenzij naer de clocke twee heuren, up de boete van 60 schellinghen parisis by warrandeerders van den broode.

Op de 21ste november 1564 vinden we in de resoluties – SAP 467 – folio 109 een akkoord tussen de burgemeesters en schepenen van de stad Poperinge met de pachter van het Koornhuis, **Jan Daten.** *Het luidt als volgt:*
Burghemeesters ende schepenen hebben gheaccordeert
by consent van **Jan Daten** pachtere van de tolle van de coornhuuse
ende hem belooft jaerlicx te defalcuieren ende vercorten van zijne pachte van tvoornoemde coornhuuse
de somme van iij pond parisis
tzelve te doene ten vullen payemente van de jaere lxv vallende Ste. Jansmesse lxv

ende datte ter causen dat hy Daten van nu voortan alle vrienden wonende binnen de keure der stede immers vry ende libre houden zal van **tolle van zovele buttere**
ende alle andere etelijke waeren by gelde inde stede vercocht
mids by dezelve Datin houdeden zijn helft van weghen ende andere als van ouden tyden
Actum de xxide in novembre svc lxiiij

De akte stelt dus dat men alle keurvrienden of keurbroeders vrij zal stellen om weeggeld voor de boter te betalen. In plaats hiervan zal men Jan Daten jaarlijks een som van 3 Parijse ponden betalen, zodat hij als pachter van het koornhuis geen verlies van inkomen heeft. Daarmee weten we ook dat Jan Daten zowel koren als boeter diende te wegen. We nemen ook aan dat we hierbij ook hop kunnen voegen, zoals dit later in de tijd het geval is.

De nummers 2 – De Drye Coninghen - 3 en 4

Op **de 28ste juni 1557** *wordt er op de Oude Markt de helft het huis van Jan Wits of Wyts verkocht aan zijn zoon Gadyfer Wits.*
Het huis was gelegen:
'... streckende van voeren de maert – achterwaert tot **derfve vande gasthuusse**
metter oostsyde an huus ende erfve van de aldynghen van **Cornelis vanden Doene,**
de westsyde ant huus ende erfve van de weduwe van **Clays de Voes, -** *uit te spreken als Voos dus met een verlengde 'o'* **-**
Daarmee weten we dan ook dat het huis nummer 2 van Clays de Voes was en het huis nummer 4 van Cornelis vanden Doene.
Deze situatie wordt nog eens bevestigd op **de 5de februari 1561.**
Dan immers wordt het derde van het dit huis – eigendom van Jan Wyts, de broer van Gadyfer Wyts – en dus eveneens de zoon van zijn vader Jan Wyts – 'in rechter laeghe' gegeven of dus gewisseld met Gadyfer Wyts.
We krijgen weer te horen dat deze .... behuusde hoofstede – mortelvast ende naghelvast – is **stande ter oude mart -** metter oostzyde an derffe van de wedewe van **Coernelis vande Doene** –
de westzyde an de erve van de aldinghen van **Clays deVos** –
de zuuthende up de **oude maert** –
streckende de erffe **over de becke** aen de derffe van de gasthuusse
ende an derffe van Jacob vande Doene.
We mogen dus ook besluiten dat het erf liep tot aan de beek, waarmee hier de Bommelaarsbeek bedoeld wordt.

Op **de 12de oktober 1562** *krijgen we de volgende akte in het register van de halmen die de situatie bevestigd.*

Gayfer Wyts
heift ghecocht jeghens **Lauwys Maekeblyde** ende jonckrauwe **Marie** zijn wyf,
xide van een behuuse hoofstede, erffe ende cathelen, moertelvast,
stande up **dOude Mart**, **-**
tusschen de huuse van de weduwe van **Cornelis Vanden Doene**,
ende den huusse van de aeldinghen van **Clays de Voos** –
ghemeene dander vyff deele met Gayfer voornoemd –
ghelast tgheheele huus in xxv schel xi deniers parisis sjaers de disch van St. Bertins in twee assynementen – in v schele parsisis sjaers de kercke van St. Bertins ende x schele parisis sjaers de heere

Omme de somme van x pond grooten zuuver ghelts – booven alle laste te betaelene deen helft te paesschent xvc lxiij ende dander helft te paesschent xvc lxiiij
Ghealmpt over erffe de xij in octobre xvc lxij

*Op **de** **24ste** **november 1573** krijgen we nog een akte te lezen betreffende dit huis. Het betreft hier een waarborg die men geeft bij het kopen van hop. Daarbij wordt bepaald dat:*
Gadifer Wyts verbind inde handen van **Jacob Maes ende Pieter Vermeersch**
een huus, erfve ende catheilen staende **op doude marct** hem toebehoorende tusschen **de Drie Conynghen ende thuus vande Weduwe van Corneel vande Doene**, in verzekerdhede van vij pond x schele grooten van coope van hommele te betaelen tSint Jansmesse midzomers 1574 – emmers viij daege daernaer onbegrepen – payement xl parisis – actum den xxiijste novembeer 1573
present Maillaerd de Plackere ende Willem van Beveren, schepenen

Hieruit zien we dat het huis ten westen – het huis van de weduwe van Clays de Vos – 'De Drie Koningen' geworden is.
*Het is echter niet de eerste keer dat dit huis zo genoemd wordt. Op **de** **25ste** **oktober 1554** – vinden we immers de volgende akte in de register van de Renten. daarin stelt men dat een zekere* **… Verbeke** doude, heift ghecocht
jeghens **Boudewyn Oudegheerste**
de somme van xxiiij pond parsiis sjaers erfvelicke losrente ende dat omme de somme van xxxij pond grooten waerinne ut danof teerste jaer vallen zal de xxvijde october xvc xlvtich te lossen de zelve rente – philips gulden te l *(50)* schele parisis - karolus gulden te xl schele parisis –dobbel stuuver te iiij schele parsiis tick oft dierghelicke ten advenante –
hier inne verbonden byden zelven Baudwyn
een huus, erfve ende cathelen staende up **de oude maert** ghenaemt **de drie coninghen** danof den helft hem comparant toebehoort ende dander helft meester **Jan Oudegheerst**, zijn zone,
de welcke meester Jan is supplierende zyn ende biddende verzekertheit vande voorseide rate - heift by virtute van zeker procuratie special irrevocable zyn helft laten verbinden inden voorseide rekeninghe zoot blyct byden voornoemde letteren van procuratie hieranne ghehecht in date de xxvden in october xvc xliiij – actum de xxvij in october xvc xliiij
Actum schepenen Jacop De Hond, meester Cryspiaen DeRoo, Joris van Goosteene, Goris Pieren ende Jacop Zanet

Blijkbaar werd dit huis in 1554 'De Drie Coninghen' genoemd, daarna werd het door Clays De Vos gekocht en toen die eenmaal gestorven was werd het weer een herberg met de naam 'De Drie Coninghen'.

We komen 'De Drie Koningen' nog eens tegen wanneer dit huis 'ter hauche' verkocht wordt door de weduwe van Jan de Gay aan Frans Merlevede op de 8ste februari 1581. (Halmen)
De plaatsbeschrijving luidt dan als volgt:
… een huus, erfve ende catheylen staende up de **Oude markt**, ghenaempt **de drie conynghen**, streckende van vooren upde voornoemde maert,
achterwaert tot inde beke,
de westzyde meur jeghen derfve vande heere,
doostzyde ande erfve int ghescheet,
de zelve wedewe van Gadyfer voorseid,
ghehouden is ende haer naercommers ter eeuwighen te onderhouden –
ghelast in een greepe tsjaers de heere

ende dat omme de somme van hondert ponden grooten vlaemsch tvoorschreven te betaelen tghene dat de wedewe competeert –

De nummers 4, 5 – Het Gouden Leeuwken - en 6

Op **de 12de juni 1559** *vinden we de onderstaande akte in het register van de halmen:*

Jores vanden Doene
heeft ghecoocht jeghens **Dierick vande Doene** zyn broeder
deen helft van een huusse, erffe ende cathelen stande up doude mart,
wortelvast, naghelvast ende wertelvast ghenampt **het gouden leuken**
metten westzyde an derffe vande kinders van **Coernelis vande Doene** –
de oostzyde an ervffe van **Christian Zannekin** –
tnoorthende in de becke –
mitgaders **de helft van de erffe ende cathelen van een boemgaerdeken over de beeke alzo dat beplant ende bestoopt es –**
de westzyde an derffe van de aeldynghen van Jan Wits – noort ende oost an derffe van Christian Sanneken alzo hy Dierick ghedeelt heeft ter sterfuusse van zynen vaeder
omme de somme van liiij pond parisis gheret ghelet – ij schel vj deniers te godspennynck –
viij pond parisis te lyfcoope ende iiij pond parisis de ghemene aermen
Ghealmpt over erffe int jaer lix den xij in wedemaent

Nummer 5 *is dus het Gouden Leeuwken waarvan het erf achterwaarts uitliep tot over de beek. Daar was er nog een boomgaard waarvan de haag 'bestopt' was en dus gevlochten was.*

Nummer 6 – De Inghele en De Bonten Hert

Het erf **nummer 6** *behoort in 1559 nog aan* **Christian Zannekin.**
Op de 7de februari1600 vinden we in de Halmen de verkoop van 'De Bonten Hert'

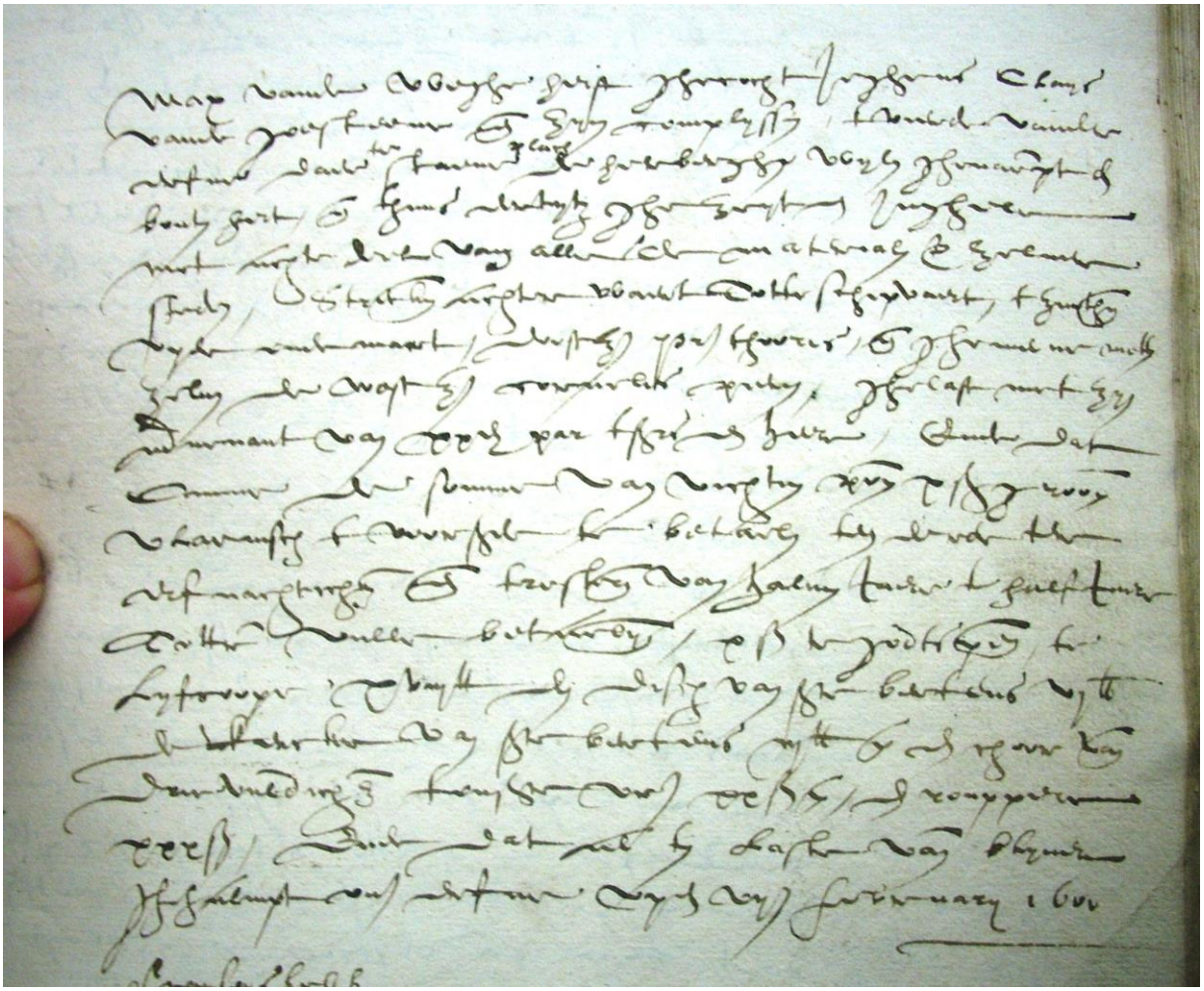

Max vander Weeghe
heift gecocht jeghens **Clays Vande Goesteene** ende zyn complyssen
tvierde vande erfve
daer te staene plach de herberghe ghenaempt **den bonten hert**
ende thuus eertyts ghezeyt **den Inghelene**
met achte deel van alle de materialen der zelve steden –
streckende achterwaert totter schipvaert – **tzuydhende upde Oude Mart**,
dosthende **Pieter Thooris**,
ghelast met zijn advenant van xxix parisis tsjaers den heere – ende dat omme de somme van vichtien ponden parisis tsjaers grooten vlaemsch -
tvoorschreven te betalen ten date ter erfvachtigheyt ende tresterende van halven jaere te half jaere totter vulle betalynghe
X schele te godtspenninck
Te lyfcoope xviij pond
Den disch van Ste. Bertens vj pond
De kercke van Ste. Bertens iij pond ende de choor vande drievuldigheyt tOnser Vrauwen xx schele parisis
De roupere xxx schele
Ende dat al ten laste vande blyvere
Ghehalmpt over erfve upden vijde february 1600

Hoewel deze akte dateert uit de periode na de grote ruïne van Poperinge en de streek (1583 – 1585) refereert men hier naar de plaats waar De Bonten Hert 'placht' te staan. Men spreekt ook over één erf waar twee herbergen opstonden, enerzijds de Inghele en anderzijds de Bonten Hert.
Dat 'De Bonten Hert' langs de Gulden Hoorne lag wordt bevestigd door het volgende:
Op de **25ste oktober 1563** – zie verder - *wordt het gildehuis van de Kruisbroeders* '**De Gulden Hoorne'** *op de Oude Markt verkocht. Bij de voorwaarden wordt er tevens het volgende vermeld:*
Dies heift de coopere jaerlicx tsinen profyte te ontfanghen van de herberghe ghenaempt **de Bonten Hert** xi schele parisis **over tosydrop**
Blijkbaar had de verkoper van de Gulden Hoorne, de familie Serjanssoene, recht op een vergoeding omwille van de 'osiedrop' van de Bonten Herd.
Een vergoeding krijgen omwille van de 'osiedrop' wat zoveel wilt zeggen als het afdruppen van het regenwater langs het huis, kan alleen maar indien deze familie het huis naast de Bonten Herd op de Grote of Oude Markt bezat.
De Bonten Herd stond dus naast de Gulden Hoorn. Het regenwater van de Bonten Herd viel op het erf van de buurman De Gulden Hoorne.

'De Bonten Herd' *vinden we reeds op 16 oktober 1556 in de Resoluties terug wanneer er uit de kelders van de proost wijn gehaald werd om in Den Bonten Herd te drinken. Dit was zeker geen alleenstaand geval maar deed zich meer voor en leidde uiteindelijk tot onderhandelingen met de proost om hier een einde aan te maken.*

De juiste betekenis van **'De Bonten Herd'** *legt ons De Bo uit.*
Tussen de betekenissen die 'Bont' hebben, haalt hij het volgende aan:
Bonte Pier, een kwaadaardige, ruwe, trotse, moedwillige vent. Het is gelijk een bonte Pier. Gelijk een bonte Pier te werk gaan. De bonten Pier scheren of Van den bonten Pier scheren. Tlekens hij dronken thuis komt, scheert hij zo de bonten Pier dat vrouw en kinders uit het huis vluchten.
De Bo haalt ook de volgende betekenis aan als typisch Poperings:
Bonte (Poperingse uitspraak bounte) Een poos, een rande, een zekere tijdruimte. Hij gaat voor een bonte weg. Na een bonte gelopen te hebben, hield hij stil.
In het Woordenboek der Nederlandse Taal haalt men onder andere de volgende betekenis van 'bont' aan:
In de eveneens verouderde uitdrukking: Hem (zich) bont maken – stellen, **trotsch,** voornaam, **boud** handelen of spreken (verg. nnl. *zich druk maken*) schijnt *bont* zooveel te beteekenen als: in 't oog vallende, zich onderscheidende.
We mogen concluderen dat 'De bonten herd' zoveel wilde zeggen als **'Het trotse hart'.**

Het nummer 7 – De Gulden Hoorne

Op **de 9de februari 1546** *wordt de Gulden Hoorn verkocht. (halmen)*

Relicta **Willem Scerjanssuene**
heeft ghecocht
jeghens **Andries Alaert, Jacob van den Solen ende Jan vander Steenen ende Jan Carpentier** als besorghers van de ghemeenen goeden ende buerse vander ghilde ende camer van retoriken **Cruusbroeders Lichtgheladen**
de somme van xij pond parsiis sjaers erfvelicken losrente; den penninck xvi de
omme de somme van xvi pond grooten vlaemscher munte –

danof het eerste jaer ende payemente vallen zal den ix den in sporcle xvc xlvi tich
te lossen ende met Philips gulden l schele parsisis – carolus ghulden xl schele parisis – dobbel stuver iiij schele ende dander ghelt ten advenante
hierinne verbonden byden voornoemde besorghers
een huus , erfven ende cathelen staende up doude maert ghenaemt **den ghulden hoorne**
daer **Frans Hau** nu woonende es
metter oostzyden an t huus van **Gillis Clays**
de westzyde en tnoortende an derfve van **Ghilen Scerjanssuene**
actum den ix in sporcle xvc vyfenveertich
present scepenen **Willem Schroolinck, Ghilen Hazebaert, Meester Christiaen DeRoo, Gilles Pieren ende Frans Diedeman**

Het is hier de Gilde van de Kruisbroeders die een lening opnemen bij de weduwe van Willem Scerjansuene en hiervoor hun gildehuis 'Den Ghulden Hoorne' op de Oude Markt als borg stellen.
Daar uit leren we ook dat het huis dat door Christiaan Zannekin, de Bonten Herd - bewoond wordt in 1559, in 1546, dus 13 jaar vroeger, eigendom was van Ghilen – of Gheilin Serjanssuene. Dit stuk liep blijkbaar tot achter de Gulden Hoorn, zodat de Gulden Hoorn niet tot aan de schipvaart of de huidige Bommelaarsbeek liep.

25 oktober 1563 – Het gildehuis Kruisbroeders 'De Gulden Hoorne' – SAP 364 - Halmen

Willem de Snepere heift ghecocht
ter hauche
naer tpubliceeren van twee sondach haellegheboden
jeghens den prynse, deken, tresorier ende gouveneurs mitgaders notabele ende generaele ghesellen van de ghilde ende caemer vanden rehtorycke van **de Crusbroeders**, lightgelaeden
bynnen deser stede van Poperynghe
een behuisde hoofsteede, erffe ende cathelen
ghenaempt **de ghulden hoerne,**
staende up doude mart dezer voorseide stede
tusschen den huusse ende derfvve van **Gillis Clays**
ende den huusse ende erffe van de kinderen van Ghelein Serjansoene filius Joliesters
omme iiij schele parisis te godspennynck,
xij pond ij schele te lyfcoope
ende van prynsipaele coope hondert achtenvychtich ponden grooten,
dies es de cooper ghehouden ende gheoblygiert tsurplus ende de reste boven de iiij ponden grooten sjaers losrente,
de pennycnk xvi,
bedraeghende lxiiij pond grooten over prynciepale
sprekende ten profyte van de weduwe van **Willem Serjanssoene**,
souffisantelycken te ypothekeren te rente de pennynck xvi,
verbyndende al voren by de coopere der voorseide hoofsteede, erffe ende cathelen
Mitsgaders ander breedere souffyssante ypotheke
ofte by ghebrecken de principaele penninghe ghereet
ter erffachtigheyt upt te legghen met heerlycke executie,
hebbende oock de voornoemde rente loop ende cours ten profyte van de voornoemde ghilde
vanden date van de 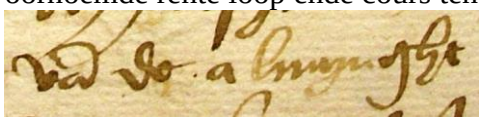 alnynghe

was vallende altyts helich crusdaeghe in september
betaelende by de cooper tverloop vande voornoemde rente vande date van de alnynghe als voornoemd, tot helych crusdach in septembre xvc lxiiij ende alzoo voorts telcken helich crusdaeghe in septembre totter lossynghe van dien
Dies mach den cooper de voornoemde hoofsteede ende ander gheypotheerde goedinghen loossen ende uplegghen by twee ponden grooten sjaers betaelende over
tprynsipael xxvij pond grooten
met de verloopen van raete van tyden
Dies heift de coopere jaerlicx tsinen profyte te ontfanghen van de herberghe ghenaempt de **Bonten Hert** xi schele parisis over **tosydrop**
ghelast de voornoemde herberche in xx deniers parisis sjaers den heere
Ghealmpt vort over erffe den xxv in october xvc lxiij

Blijkbaar zat de Gilde van de kruisbroeders in moeilijke papieren zodat men het Gildehuis dat men bezat op de markt openbaar 'ter hauche' verkocht. De koper was Willem de Snepere.

Huis nummer 8 – De Violette

Uit de akte van **de 9de februari 1546** *leren we dat in het huis naast de Gulden Hoorne, Gillis Clays woonde. Op de 2de oktober 1550 neemt de Sacramentsgilde gevestigd in de de Sint-Bertinuskerk een lening op bij Gilis Clays en zijn vrouw.*
Daartoe geven ze het huis De Vilolette als borg.

2 oktober 1550 – Sacramentsgilde & de Violette op de oude markt – SAP 394 - Renten

Meester **Willem Hans pbr, Ghelin Stasin, Jan de Gaey ende Hubert Coche,** als
ghildemeesters van **tHelich Sacramentsghilde tSinte Bertins** –
hebben ghecocht jeghens **Gilis Claeys ende Janneke zyn wyf**
de somme van xij pond parisis sjaers erfvelicke losrente - de penninc xvi –
ende dat omme twaelf ponden grooten Vlaemsscher munte –
wanof teerste jaer vallen zal den ijde in october xvc lj –
te lossen de voornoemde rente met carolus gulden te xl schele parisis ende dobbel stuvers te iiij schele parisis
hierinne verbyndende de voornoemde comparanten een huus, erve ende cathelen
staende up **doude marct**, ghenaemt **Violette**
up de houck van tGhervelgat -
ande oostzyde ende an de westzyde **den Hoorne**
actum present schepenen Jacob de Hont, Ghylein Hazebaert, Jan Wyts, Joris VandenGoosteene ende Christiaen Diedeman
den ijde in october xvc l

Daarmee krijgen we nog eens een bevestiging dat de Vilolette op de hoek van de huidige Veurnestraat en de Markt lag. Uit de onderstaande akte van de **27ste augustus 1558** *leren we Gillis Clays een achtste deel van de Vilolette kocht van Gector vande Kelllenare.*

Gillis Clays
heift ghecoocht jeghens **Hector vande Kellenare**
tachtste deel van een huusse, erfve ende cathelen, mortelvast, naghelvast ende cavelvast
staende up den houck vanden **Ghervelgate** ghenampt **de Violette**

metter westzyde an de erfve van **de Hoorne,**
’t northende an de erfve van **Jan Baert**,
toosthende up de **Oude Mart**
omme de somme van achtien ponden grooten ghereet ghelt
ghelast het heele huus in x denier grooten sjaers den heere.
Ghealmpt over erffe int jaer xvc lviij den xxijde in oeust.

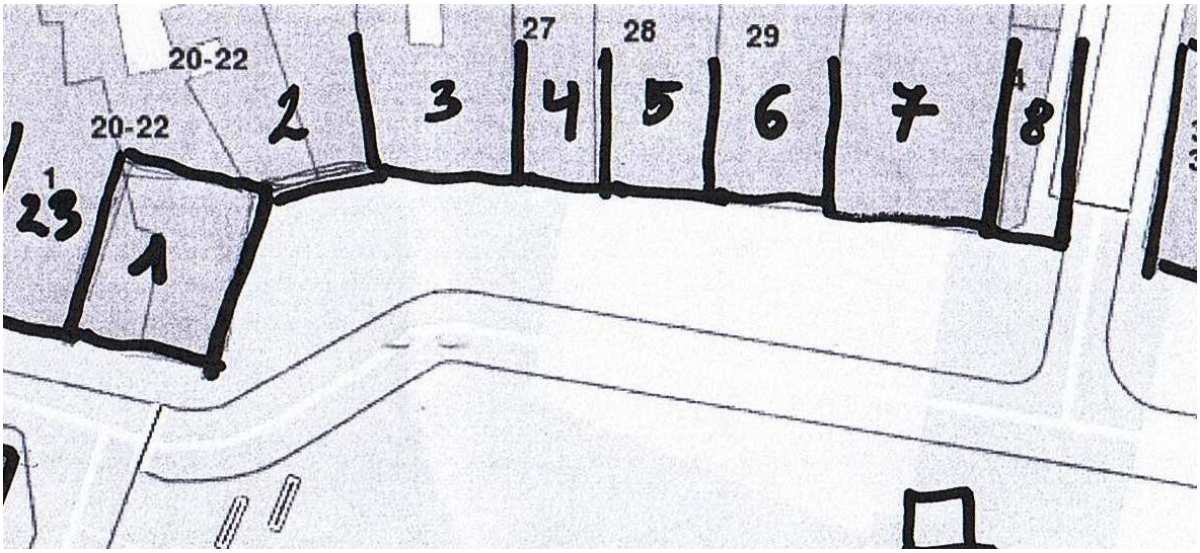

En daarmee hebben we het deel tussen de gasthuisstraat en de Leverstraat of de huidige Veurnestraat rond.
In de akte van de ‘Violette’ wordt weliswaar deze straat ‘De Gervelgatstraat’ genoemd, doch we blijven het eerste deel van deze straat tot aan de schipvaart of Bommelaarsbeek, de Leverstraat noemen zoals we deze meestal terugvinden in de oude documenten. Vanaf de schipvaart, houden we het bij de Gervelgatstraat.

Voor de tweede helft van de noorddkant van de markt nemen we het volgende schema:

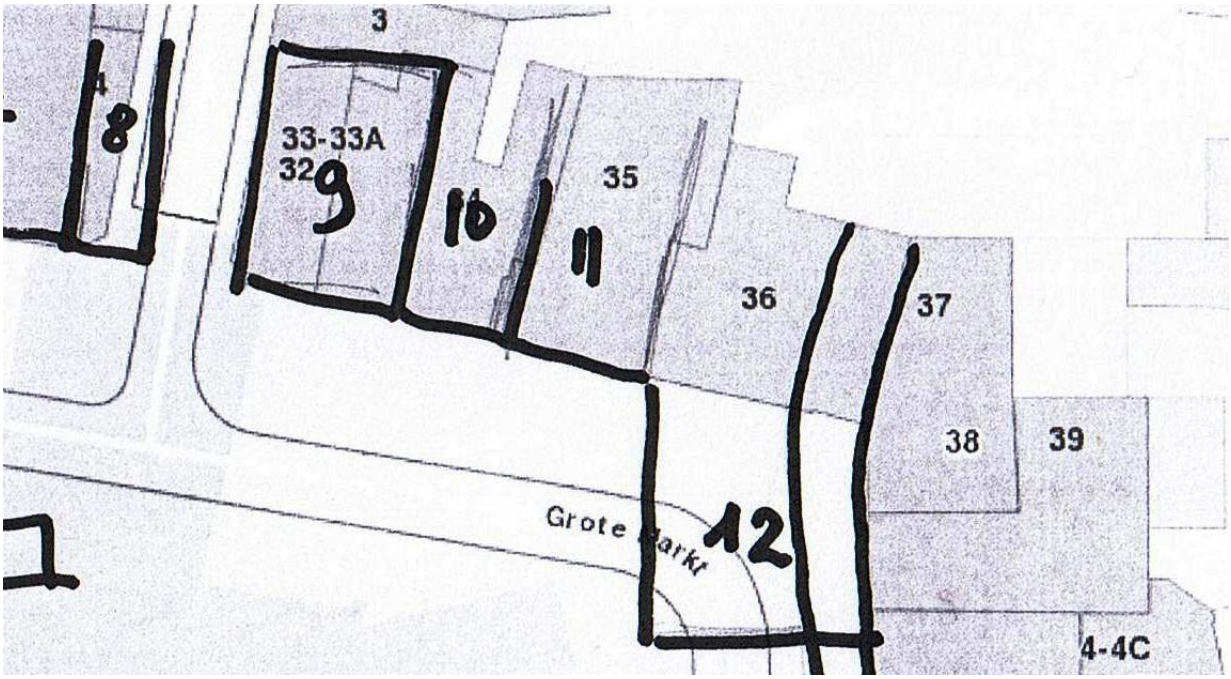

Nummers 9 , 10 en 11

Op **de 1ste december 1561** *(Halmen) koopt* **Jan de Reckemaker** doude – *als voogd van de kinderen van* **Jan Baert** *van zichzelf maar dan als voogd van de kinderen van* **Hendryck Ghyselbrecht -**
een behuusde hoofstede xde part in derffe van erffen – ende cathelen,
mitsgaders t'allaeme van de huttevetterye staende up doude maert
daer **Jan Baert** nu woent –
streckende met de westzyde ant lant van **Clays van Bambecke** –
tOosthende in de beeke –
de zuutzyde an derfve van **Daeniel Cane**
Omme de somme van tzeventich ponden grooten -

Deze huidevetterij op de Oude Markt zou eeuwenlang nog een huidevetterij blijven. We hebben het hier over het erf nummer 10 waarvan het erf een 'hap' of hoek maakte tot aan de Vleterbeek die achter het huis een kronkel maakt. De nabijheid van de beek was voor de uitbating van de huidevetterij noodzakelijk. We vinden verder, stroomafwaars, langs de Vleterbeek nog andere huidevetterijen.
Het huis van Daniel Cane wordt hier aan de zuidzijde geplaatst en komt dus uit op de markt. De achterzijde van het huis van Cane reikte dus niet tot aan de Vleterbeek.

Op **de 20ste augustus 1576** *krijgen we een nieuwe verkoop van dezelfde huidevetterij.*

Den xxste augusti xvc lxxvi
Jan Staeke
heift ghecocht jeghens **Gregorius Cloribus**
een huus, erfve ende catheilen, staende up de **Oude maerct**
mitsgaeders alle catheilen ende huusraet int voornoemde huus den zelven Gregorius toebehoorende
ende boven **dien talaam vande huvettercuupen, persteenen, rieken ende anders,**

ghereserveert een rieck dat Andries daer laeten moet in pryse midtsgaders dat de grondenaer ghelieft over te nemen
streckende van vooren achterwaert
met den oosthende tot inde beecke ende derve van de wedewe van **Jaecques Baert,**
de westzyde ende noortzyde de weduwe van **Nicolays van Bambeke**
ende dat omme de somme van direhondert ponden grooten vlamsch te betaelene vichtich ponden grooten ghereet ende vichtich ponden grooten tsjaers tot de vulle betalynghe, mits den vercooper payement doende met een pondt groote tsjaers den pennynck twintich,
daer tzelve verbonden es ten prouffyte vanden disch van Sinte Bertens in het eerste payement
Ende voots alle jaere te myncken ende deduceren den vercooper vijf ponden grooten vlaemsch opde naervolghende payementen, heffende den cooper drye ponden vlaemsch tsjaers an **Andries de Buckere** also langhe als zijn pacht ghedeurt de loopende jaerschaere te ontfanghen half en half vande heure van de huuse
Ghelast het voornoemde parceel de heer….

Uit deze tweede akte leren we ook dat het erf van Van Bambeke eveneens een lichte L- vorm of uitsprong had zoals het erf van de huidevetterij.
Over het huis van Daniel Caenen vinden we nog een akte op **de 19de mei 561.**

Nummer 11 - 19 mei 1561 – **Bakkerij** op de oude markt – SAP 364 Halmen

Sander Caenen
heift ghecocht jeghens Pieter de Conynck filius Pieter ende Jaeneken zyn wyff,
tzeste deel in de drye delen x roeden lxxiiij deelen vanden erffe daer **Daenel Caenen** nu woent
mitgaeders tvj deel in de helft van de huuse, stallen
ende al dat de backerye angaet,
wertelvast, naeghelvast, stande up de **Oude Maert**, streckende van vooren te mart tot in de becke –
ghelast de gheheele erffe in x schele parisis sjaers
de ghilde van Sinte Baerbelle Sint Bertins
Noch tvj deel van der helft van een huusse, erffe ende catheelen stande op **doude mart** ant voorschreven huus daer **Huissan van Eecke** nu woent –
streckende van vooren achterwaert tot in de beeke – de middel nogh ghemeene - ghelast tzelve huus in x schele parisis sjaers **de ghilde van Sint Barbelle**
Noch tvje deel in de helft van een huusse, erffe ende catheelen van twee woensten zyn staende up den Overdam van westen Jacop de Waeghemaeker – van oosten de aeldinghen van Mynne Butsaerets – groot van langde de gheele erffe lxxij roden
Ghelast in overdamsche scult den heere
Omme de somme van xij pond grooten voorschreven gheret ghelt
Ghealmpt vorts over erffe den xix in meye xvc lxi

Uit deze akte kunnen we opmaken dat Daniel Caenen een bakkerij had en dat zijn huis stond op een erf dat eigendom was van de Gilde van Sinte Barbara.
Eigenaardig is dat er op datzelfde erf blijkbaar nog een huis stond, bewoond door Huissan van Eecke. Dus blijkbaar moeten we nummer 11 opsplitsen in een 11a en een 11b.

Nummer 12 - De Wildeman
6 november 1561 - De Wildeman – Stadsschool – resoluties

Op 6 november 1561 kocht den doorluchtigen heer Gerard d'Hamericourt, 69ste abt van st. Bertinus te St. Omaars, een huis gelegen te Poperinghe, genaamd **de Wildeman** *en maakte er een stadsschool van.*
De heeren van het magistraat besloten uit erkentenis, bij elke inhuldiging der abten van St. Bertens op te dragen 'une pair de chapons et un distique, mention faisant de la dicte libéralité de messire Gerard D'Hamericourt envers la dicte ville de Poperinghe'.
Gerard d'Hamericourt was reeds sedert 1545 abt van de abdij van Sint-Bertins. Zie voor zijn blijde inkomste – 19 februari 1545. Hij had als zinspreuk 'Gestina lente' genomen.
Keizer Karrel V had vooraleer hij afstand deed van zijn 'waardigheden', in gezelschap van zijn zoon Filip II, vaarwel komen zeggen aan de inwoners van St. Omaars en nam als dan zijn intrek in Sint Bertensabdij.
Filip II benoemde d'Haméricourt tot eerste bisschop van het nauwelings opgericht bisdom van St Omaars, in vervanging van Wilhem de Poitiers, vroeger proost der collegiale kerk van Veurne, die weigerde die weerdigheid te aanvaarden, of die, zoals ander beweren, kwam te overlijden voor aleer hij er kon bezit van nemen.
Paus Paulus IV liet Gerard d'Haméricourt toe de abbatiale 'weerdigheid' bij de bisschoppelijke te voegen. Gerard was een machtig man binnen de kerkelijke hierarchie.

2 maart 1562 – Verkoop van **de Wildeman** door de stad – Oude Markt – SAP 364 - Halmen folio 221

5 maanden na deze koop wordt de Wildeman alweer verkocht eb dit maal aan Jan van Loo.
Jan van Loo heift ghecocht

jeghens **Pieter de Brievere** als tresorier van de steede van Poperinghe,
daer toe gheauthoirseert by burghmeesters, schepenen vanden voornoemde stede -
een behuusde hoofsteede, erffe ende cathelen, moertelvast, naeghelvast,
stande te Ouden Maert dezer steede, daer de voornoemde Jan nu woent
metter westhende ter vorseide vande oude maert –
toosthende in de beke –
de zuutzyde up de **vischemaert** –
de nortzyde an derffe van **Daeniel Caenen**
Villent voornoemde huus ende erffe ghegheven de vornoemde stede
by den Eerwerdighen vaeder in goede **Gheraert de Haemericourt**, prelat ende abt van St. Bertins bynnen St. Omaers, temporeel heere der voorseide stede
omme de somme van hondert ponden grooten te betaelen l *(50)* ponden grooten gheret ende vorts x pond grooten sjaers toter vulle betalynghe – ghelast voorts huus in een paer cappoenen te presenteren in specie als den nieuwe prelaet syn eerste intrede doen sal ende in v schele parisis sjaers den disch van St. Bertins ende x schele parisis sjaers de heere mits vi pond parsiis te goeds pennynck ten laeste vande blivere
gheaelmpt vorts over erffe de tweeste dach van maerte xvc lxj voer paesschent
Over de recognoissance – dat dezer camere den tvoorscreven huus ende erve de stede van Poperinghe by de vader in de gode, myn heere Gheraerdt in ghiften gheven was omme ende ten ghebruucke van den scholaster van Poperinghe

Een Wildeman heeft eigenlijk verschillende betekenissen.
Enerzijds is hij een mythologische figuur. De Wildeman leefde in de bossen en had een harde schubhuid. Hij werd in de 16de eeuw een belangrijke carnavalsfiguur.

Op deze tekening van Bruegel uit 1566 zien we een dergelijke Wildeman. Hij is door de 'schutterij' gevangen genomen. Hij zal alles kort en klein slaan indien de goede burgers geen 'donatie' doen aan de bewakers.

Ick Wildeman, moet my nu wel ghevanghen gheven.
Want den tijt die verbant, uut dorpen, en steden my,
Nochtans doen ick er vele met verlanghen leven,
Omdat myn toecomst toont eenen tijt van vreden bly

Voor heel veel interessante uitleg en het verhaal van Ourson en Valentijn, zie: http://www.vaantjesboer.be/armandsermon/web%20carnaval/3%20valentijn/tekst%20valentijn.htm#titHet Verhaal van Wildeman

Een tweede betekenis van de Wildeman is als 'standaard' of 'schildhouder' van adellijke families. In die zin is hij een internationale figuur en komt hij in vele Europese landen voor.
De Wildeman houdt heel symbolisch de edelman in stand.

Nummer 13 – De vismarkt

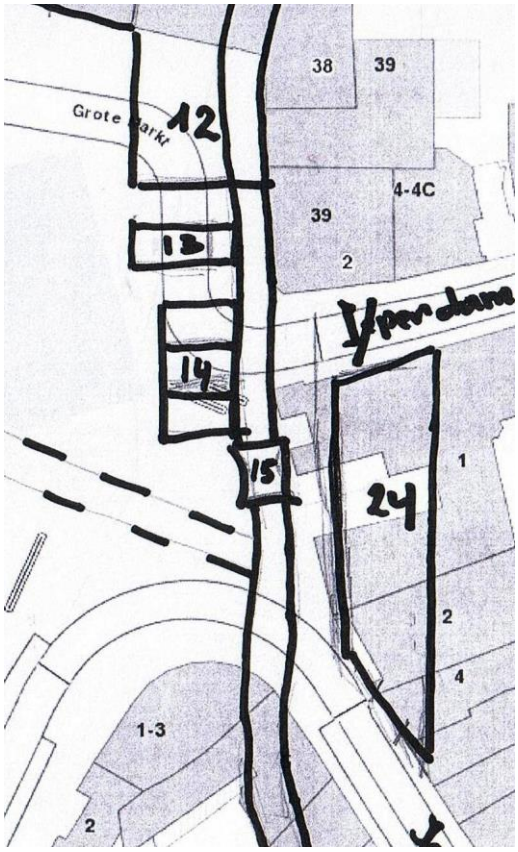

Zoals al blijkt uit de voorgaande akte lag de vismarkt ten zuiden van de Wildeman.
We vinden de eerste gegevens hiervan in een akte van de 19de september 1539 in de register van de resoluties
(Resoluties A – Nr. 467 – fol. 17)

Den xix in september xxxix
soo es gheordonneert by den heere ende ghemeender wet van de stede van Poperinghe,
dat, van nu voortan
wie te vente brenghen zal te perde verschen zeevisch, verschen haerinck ofte corfharinck ende dat ter marckt venten zal, die zal hebben van de stede van Poperinghe,
van elcke perd ghelaeden wesende mette zomer zulck visch ofte haerinck als voorseyt es,
de somme van acht schellen parisis,
ende dit tot het wederroepen van den selven heere ende wet,

ten fyne datter te bet victuaille van visch ter maerct commen macht.

Item voort es ghelast den offciere van den broode mette datter aencleeft, scerpelick te onderhoudene huerlieden keure alzo wel in de **voorseyde visschemaerckt** als in den **coorenmaerckt** als anders.
Item dat oock de bestellers van de marckt scerpelick onderhouden heurlieden keure in de voorme dat zy die hebben, up correctie arbitraire.

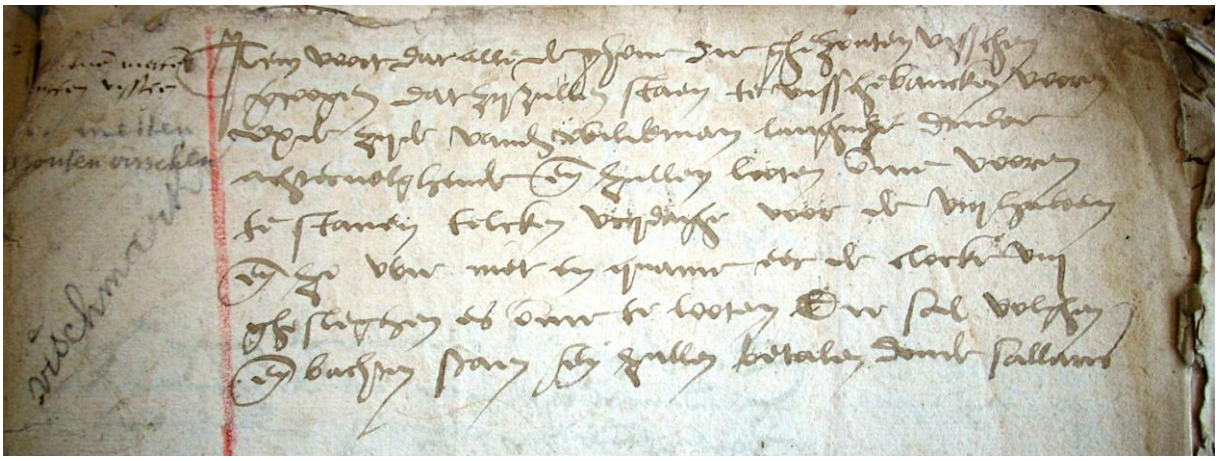

Item voort dat alle deghonne die ghezouden vissche vercoopen, dat sy sullen staen ter visschebanken vooren up de zijde van **den wildeman** d'eene langs d'andere achtervolghende. Ende zullen looten ome vooren te staene 't elcker vrijdaeghe voor de viii heuren.
Deze wie niet en quaeme eer de clocke viii ghesleghen es omme te looten, die zal volghen ende bachten staen ende zullen betalen dander salaris.

Op de 26ste augustus 1542 kunnen we in de zelfde register van de resoluties het volgende lezen:

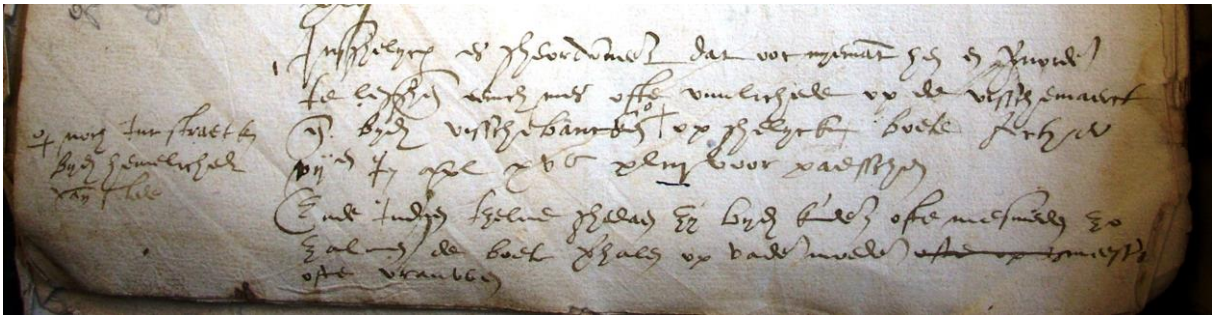

Inschelycx es gheordonneert dat ooc nyemant hem en vervoordere te leghen eenich mes ofte vuulicheden op **de visschemart ende byde visschebancken, noch int straeten by de hemelichede van de stede** op ghelycke boete – ghepubliceert vij in april xvc xliij voor paesschen
Ende indien tzelve ghedaen zy byde de knechten ofte **mesnieden** zo zal men de

boete verhalen op vader, moeder, meester of vrauwen.

Het werd dus verboden om enige mest, vuiligheid of mul te smijten in het vijverstraatje dat toegang gaf tot het terrein van de Sint-Andriesgilde. Daarnaast ook niet op de vismarkt waar ***de visbanken*** *stonden.*
Daar moeten dus in die tijd waarschijnlijk arduinen permanente visbanken gestaan hebben een beetje zoals deze op de vismarkt in Ieper bij de restauratie van de stad na de eerste wereldoorlog, opgericht zijn.
Het was ook verboden om vuiligheid te smijten 'int straeten ***by de hemelichede*** *van de stede'.*
Voor hemelichede' of de 'heimelijkheid' kunnen we ook als synoniem nemen 'het secreet' of het W.C. Poperinge beschikte dus in 1542 over een openbaar toilet. We weten niet waar dit openbaar toilet ergens stond.
De 'knechten en mesnieden' kunnen we hertalen als de knechten en de meiden.

Nummer 14 – De drie huizen voor Clays van Bambeke

Op de **31ste december 1558** – krijgen we het volgende te lezen:

Achtervolghende wettelicke afwinninghe vercreghen by Claeys van Bambecq
met eenen charter van verbande sprekende opden persoone van **Jacob Verboom**
ende naerdien den zelven charter ter inninghe gheweezen es
by kuerheers der stede van Poperinghe -
zoo heift **Clays van Bambecq**
heerlich ter haulche te coopen ghestelt
met drie sondagh hallegheboden
bernende naer elck gheboot eene kersse
van ghenachte te ghenachte
ende inde zelve ghebooden ghespecifieert dach, huere ende platse daer toe gheordonneert
te weeten **het thienste deel in drie woensteeden**, erffve ende cathelen
staende op de oude merkt **tusschen de vischemaert ende de steenbrugghe** –
van oosten in de beke –
omme daerop te recouvreren xvi pond tien schellinghe twee penninghen grooten
ende de wettelicke costen aen die voornoemde perchelen
zijnde overghesleghen ende ghebleven naert experieren van de derde ende laste reyse –
Clays van Bambecq voor de somme van xij pond tien schellingen grooten -
al ons ghedaen by Nicolays Langhemerssche als heere ende bailliu
ende mester Willem Trystram ende Gadifer Wyts als wetschepens
der voorseide stede
Actum den laesten in december 1558
Ghealmpt voorts over erffe den xxix dach van lauwe int jaer xvc lix

Jacob Verboom had dus schulden bij Clays van Bambeke en aangezien hij deze niet kon betalen, werd openbaar – ter haulche of ter meestbiedende – het 10ste deel van drie woonsteden op de markt verkocht. Clays kocht zelf dit 10de van de huizen.
Wat voor ons interessant is, is dat deze drie woonsteden gelegen waren op de Oude Markt, tussen de **Vissemarkt en de Steenbrugge**.

Nummer 15 – De Steenbrugge

Zoals te zien is op de kaarten van Deventer, kwam de Steenbrugge uit op een straat of kade die de huidige Yperstraat (de huidige Ieperstraat) met de Yperdamkouter verbond. Het daarachter staande Groot Sint-Jorishof stond dus een eindje verwijderd van de Vleterbeek af. We hebben de indruk dat men deze kade als het verlengde van de Yperstraat zag en deze dus ook zo noemde.
We hebben tevens de indruk op basis van de onderstaande akten dat er op dit stuk drie huizen stonden. Eerst het **Groot Sint Joris** *dat de hoek vormde met de Yperdamkouter. Op de 19de januari 1562 wordt dit huis immers verkocht aan Philips Billet. (*SAP 364 - Halmen)

Philips Biliet heift ghecocht
jeghens de eerweerdighe religieus heer **Lambrecht Daevre**,
proost van de stede van Poperinghe,
als procuereur daer toe gheauthorisseert byden eerwerdighe vaeder in Gode, **Gherart de Haemericoert**, abt ende prelat
metgaders de relygieuse priester ende couvent van de kercke ende abdie van Sint Bertins bynnen Sint Omaers
blickende by huerlieden seghels in groene wasse daer vut haenghende
in date den lasten dach van novembris 1561 –
een behuusde hoofstede, erffe ende cathelen, moertelvast, naeghelvast,
stande ter Steenbrugghe, ghenaempt **Sint Joeres,**
de nortzyde up dIperdam Coutter, west hende up de Steenbrugghe
Omme de somme van achtienhondert ghuldens te xl schele parisis
elcke ghulden ghereet ghelt,
ghelast voorts huus in v schele parisis sjaers de heere
Ghealmpt voirts over erfffe den xix dach van january 1561

Deze akte is duidelijk. Het 'Groot Sint-Joris' dat verder steeds eigendom geweest is van de abt en van de abdij wordt verkocht aan een zekere Philip Billet. En als ligging stelt men de hoek van de Yperdamkouter en de Steenbrugge.

Het Schaak

Op 1 april 1577 koopt **Willem Baroen** *een huis 'op de Yperstraete'* ***een huis langs* de Schaak** *gelegen. (* Halmen SAP 365)

Heer Willem Baroen, heift ghecocht teghens **Loys Carton**,
als voocht van tkindt van Loys Elias
ende Pieter Deworm als voocht van tkindt van Deryck Looms
ende dat by consente van burchmeesters ende schepenen telcx respective,
te weten **een huus**, erve ende catheylen
ligghende den ghestaen op **de Yperstraete**,
ande **Groote Steenbrughe**,
metter **zuutzyde an tSchaeck,**
de westzyde **de beecke,**
omme de somme van hondert xj ponden thien schellinghen, grooten
Ende tmaken **van vrye stallen ende meuren**, zoo die bestelt zijn vande vercoopers,
an eene Michiel vande Driessche
ende voorts zo tzelve werck vereischende es ten laste vande cooper …
Ghealmpt over erfve de eersten aprilis xvc lxxvij

Hier wordt de ligging beschreven als … aan de Grote Steenbrughe met de zuidzijde aan 't Schaak. Als we de moderne kaart bekijken, kunnen we zien dat het huis dat Baroen gekocht heeft het eerste huis van de Yprestraat of de huidige Ieperstraat is.
Daarlangs was De Schaak.
Uit een akte van de 2de maart 1577, die over de borgstelling van een lening gaat en die dan ook te vinden is in de register van de renten. Hieraan wordt vermeld dat de borg … drie delen van de herberghe ghenaemt **tSchaeck** inde zelve straete, betrof.

Yprestraat en de Yperdamkouter – Ypres ligt in Poperinge

In deze context valt het op dat zowel de Yperdamkouter als de Yperstraat leiden naar de dam langs de Vleterbeek, waar zich de Grote Steenbrugge bevond.

In de theorie van **Hans Krahe** *– zoals we leren uit het eerste deel van de 'Kronieken van de Westhoek' van Ivan Vanherpe, is het toponiem 'Ypre' een afgeleide van het pré - Germaanse 'Il – Apa' waar ook het woord Isara of Yser uitgegroeid is.*
Ypre is dus gewoon een woord voor 'beek' of 'water'.
De 'kouter' die naar de Yperdam leidde werd de Yperdamkouter.
De latere straat die naar de 'Ypre' leidde, werd de Yprestraat.

Het is ten andere een historische fout om van Ypre – met korte Y uitgesproken te her-talen tot Ieper, waarbij dus de Y verlengd wordt tot – Ie – en we dus een verkeerde uitspraak krijgen van deze aloude historische naam.
Bemerkt dat de Yperstraat dus helemaal niet naar de huidige stad Ieper leidde zodat de 'hertaling' van de Yprestraat tot Ieperstraat historisch volledig onjuist is.

Dat de term 'Yperdam' op zich, nog in de 16de eeuw gebruikt werd, blijkt uit de onderstaande akte van de 17de januari 1557 waar in het eerste deel een 'hofstede' beschreven wordt, staande op de Yperdam – beneden de Steenbrugge.

17 januari 1557 – SAP 364 – Halmen

Fransoys vander Maerle heift gecocht
jeghens **Ghelein vander Maerle**
als procureur van **Lancelot Kaerles ende Marye Buffers** sin wyf – porters ende inwonders bynne de stede van Brugghe alst blyckt by zekere lettere van procoratien speciael ghepasseert by burchmeesters ende schepenen ende raedt van de stede van Brugghe –
gheseghelt met een seghel van sake uttehanghende in groene wasse
ende op de ploy ghetekent Simon Chaerles – te weten –
tvierde van een hofstede metgaders tvierde van achten in de dry delen vande kathelen ende husinghe stande up **den Yperdam** – beneden **de Steenbrugghe** daer Fransoys Pillaert nu woent –
metten westsyde an derffe van Jan de Reckemaeker doude –
vooren up de straete tot de erfve van **Jacop Loodyck** – de oostsyde an derfve van **Caerle vander Elst**
noch iiij roden saylants ligghende in een ghemet lants in **den Helhouck** – ghemene met de kynderen van Henderick Ghyselbrecht – van oosten tlant van **Matheus de Hortere**, van westen **Vincent Deroo** – tnorthende an **de Casselstraate**

noch iiij lynnen vijf roeden saylant bet oosten daeran in den selven houck – van westen de hoofstede van Jacop de Breede – van oosten an de voorseyde drye vierendeel – van zuuden ant lant van Ghelein Butsel
noch een vierendeel elst lants erfve ende cathelen ligghende in den Eeckhouck metten zuuthende ant elst vanden dische van St. Bertins
noch xxxviij roeden alnts ligghende in de Haeghebaerthouck in een bilck commende metter nooert zyde upt meriesratken ende vorts alle het recht ende actie van zulcxs als Lanceloot voorseide anghedeelt was ende es in de successie ende achtergelaten goedynghen van Willem Meester Martin – Zutfaert pbre – sin oom – so verre ende te wat platse die ghestaen ende gheleghen – ten ende dat omme de somme van ijc iiijxx xviij pond parisis mits ij schele parisis te godspennynck ende xij pond parisis van lifcoope
ghealmpt over ervfe inte jaer xvc lvij den xvijden lauwe

20 december 1543 – De **Pellorine en trypen markte** - Resolutien A nr 467 – blad 36 v

Op de 20ste december 1543 wordt het volgende besloten door de Poperingse wet:
Gheordonneert by den heere, wet ende raeden,
dat de tryackelaars - *tryakle = gemengde kruiden* - ende trypsierighen - *diegneen die 'trypen' of dus varkensingewanden klaar maken* - sullen staen by de pellorine **over de greppe**, ende sullen moghen staen tot naer de noene
dies en zullen zylieden nyet meer dan eene vente hebben van heurlieden trypen,
op de boete begrepen in de keure van de bekenaers
ende zullen voorts heurlieden keure danoff onderhouden dat men se noch met zoute, noch met cruden zieden – *koken* - en zal.

Daarmee weten we dat er ook een 'pellorine' of schandpaal op de markt stond. Ze stond 'over de greppe' maar waar dat nu juist was, is ons nog onduidelijk.

Huis nummer 23 - 20 juni 1575 – Het koornhuis - SAP 395 – Renten

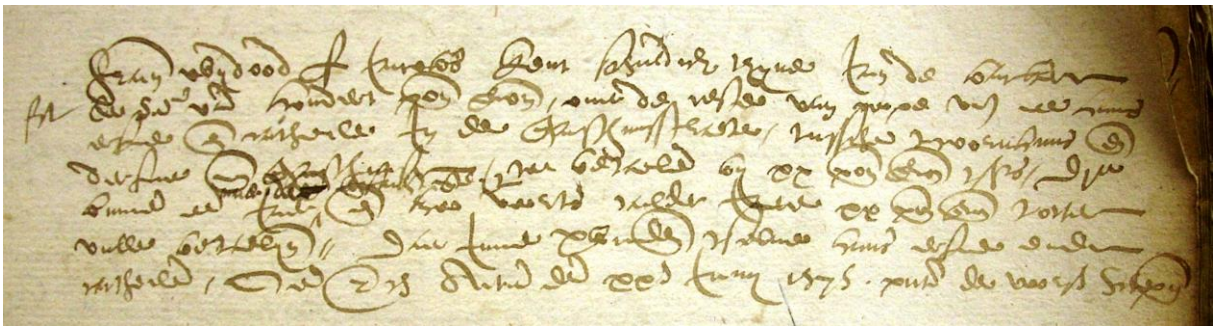

Op deze dag wordt het volgende huis verkocht.
Frans Wydood filius Jacobs,
kent schuldich tzyne **Jan de Backer**
de somme van hondert ponden grooten over de reste van coope van een huus, erfve ende catheilen in de Gasthuusstrate,
tusschen **'t coornhuus** ende derfve vande **gasthuuse,**
ten betaelen xx pond grooten tsjaers – djste – *'t eerste* - binnen een jaer naer desen
ende zoo voorts talder jaer xx pond grooten totter vulle betaelinghe -
daerinne verbindende tselve huus, erfve ende catheilen - omme recht
Actum den xx ste juny 1575

Present de voorseide schepenen – Gillis van Simpol en Willem Derycke

En daarmee weten we ook dat er één huis stond tussen het Koornhuis – de huidige herberg La Paix en het gasthuis.
In het algemeen is het eigenaardig dat de huidige situatie van de markt en deze van het tweede deel van 16de eeuw, zo goed te vergelijken is.

14 november 1574 – Halmen – Oude markt

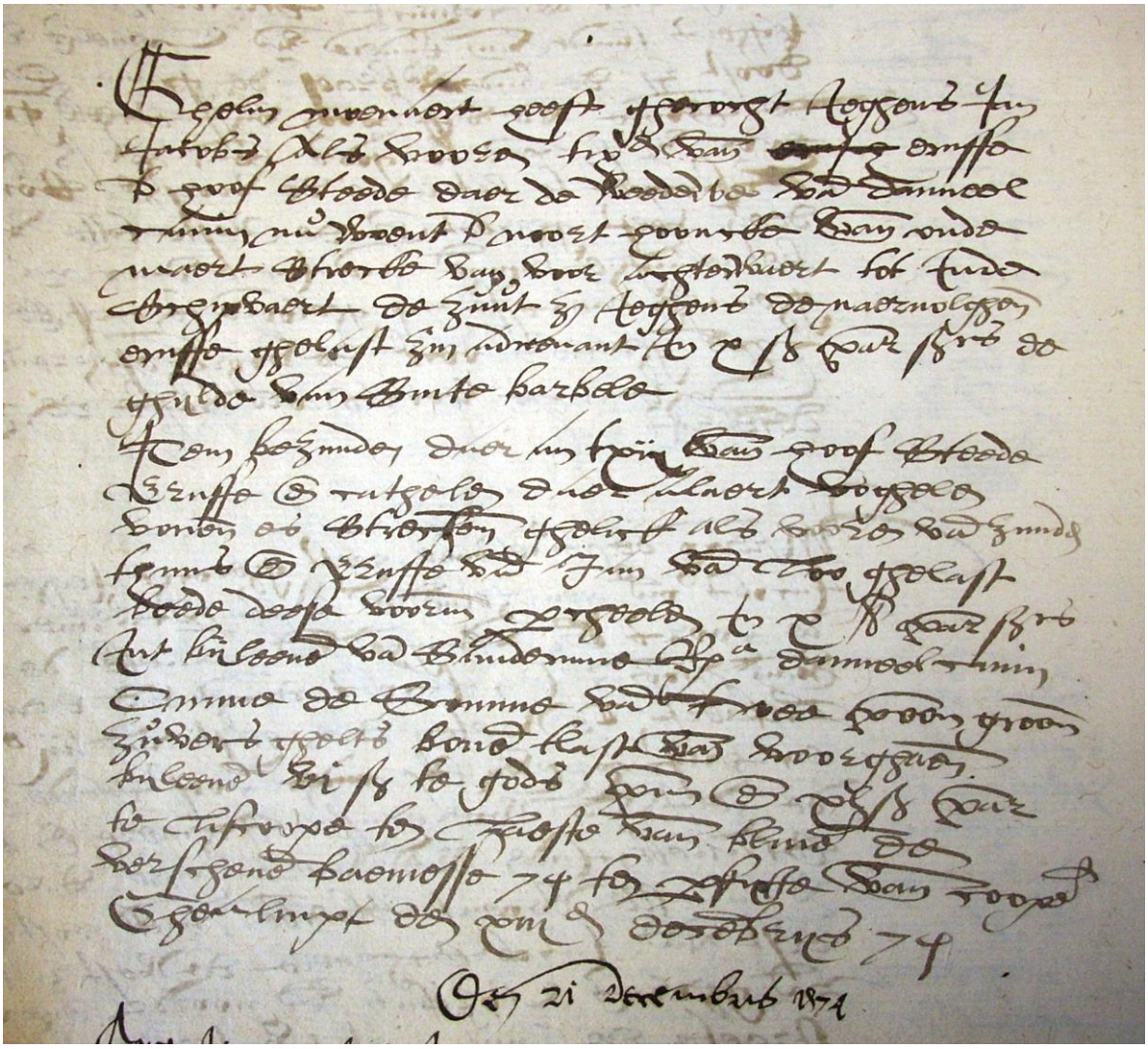

Ghelein Manaert heift ghecocht jeghens jan Jacobus als vooren txde van de erffe ende hoofsteede daer de wedee van Danneel Canen nu woent inde Noorthoucke van de oude maert – strecke van vvoor achterwaeert tot inde schipvaert – de zuutzyde jeghens de naervolghedne erffe – ghelast zyn advenante in x schele parisis sjaers de ghulde van Sinte baqerbele
Item bezuuden daer an txij vande hoofsteede, erffe ende cathelen daer Alaert Voghelen boven es schreckende ghelick als vooren – van zuuden thuusende erffe van jan van Cloo – ghelast beede deze voornoemde parceelen in x schele parisis sjaers int byleven van Sandrinne wedewe Danneel Canin
Omme de somme van twee poonden grooten zuvers ghelt boven tlast vande voorschreven byleven – vj schele te godspenninck ende x schele parsiis te lyfcoope ten laste vande blivere

Den verschenen baemesse 74 ter profytte vande cooper
Ghealmpt den xiiijde decembris 74

24 maart 1575 – Halmen – Oude Maerkt – De Zonne

Ghelein Sheerjanssoene heift ghecocht
jeghens **Jacob vande Peereboom ende Fransynne** zyn huusvrauwe
een behuusde hoofstede, ervffe ende catheeelen, morgelvast, naehglevast staende up de **Oude Maert** daar den voornoemde Jacob Peereboom nu ten tyden woendt ghenampt **de Zonne**
streckende ost ende west – metter noortzyde an de visschenmaert – toost an de schipvaert – de zuutzyde den cooper
ghelast de voorschreven plecke in xx schele parisis sjaers den heere
omme de somme van zevenentneghentich ponden grooten vlams tvoorschreven
te betaelen xx ponden grooten metten alme ende vichtich ponden grooten metten
ervfachtigheyt ende voorts van jaere te jaere x ponden grooten sjaers totte vule betaelinghe
dies nempt de vercoopere alle het verloop ende tachterheyt vande rente zynen laeste
xx scele parisis te godtspenninck
xxiiij pond parisis voor een hoofcleet ende xij pont parisis ten lyfcoope ten laste vande blivere

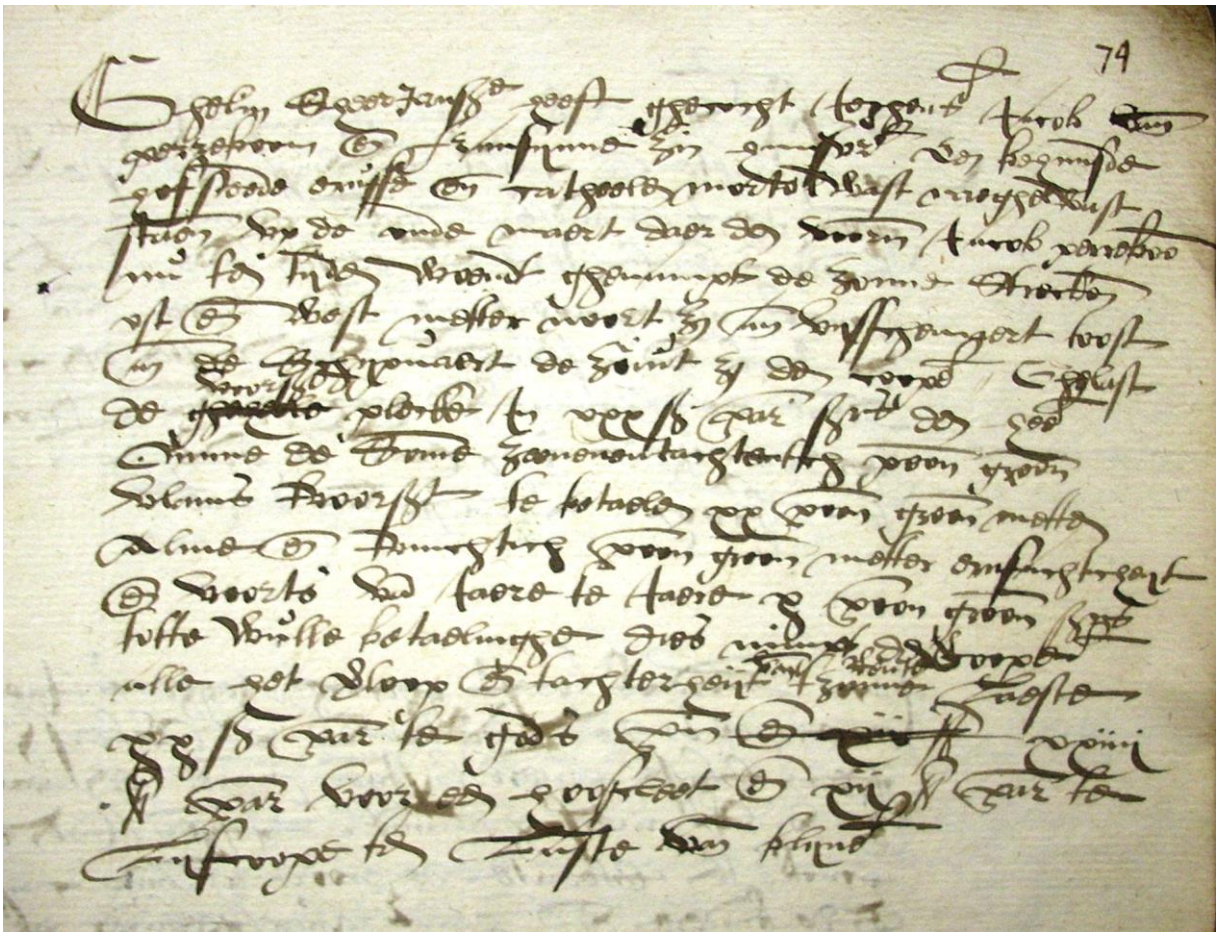

16 januari 1576 – Halmen – Oude markt

Meester Jacob vande Doene heeft ghecocht jeghens Naetke de wedewe van Cornelis vande Doene ende Touchaint Deevere haeren bystaenen man tvjde van een behuusde hoofstede, ervfe ende cathelen, mortelvast, naeghelvast, gheleghen ende ghestaen up de oude maert daer

de voornoemde wedewe nu woent – steckende van vooren achterwaer tot inde schipvaert de westzyde ande huisinghe ende ervfe vande wedewe van Gayfer Wyts – doostzyde Joos vander Doene
Omme de somme van xxvj tich ponden thien schele grooten tvoorschreven deel te betaelene xxtich ponden grooten ghereet ende de reste totte vulle betaelinghe te passchent eerstcomende 76 – ende met alsulcke condytien als den voorgaende alm ghepassert is van Danneel de Voos ende Touchaint Deevere
J schele parsiis te godspenninck ende vj schele parisis voor een hoofcleet ende iij pond parisis te lyfcoope ten laeste vande blivere
Ghealmpt den 16de lauwe 1576

1 augustus 1611 – ‘t Hemelryck - Halmen

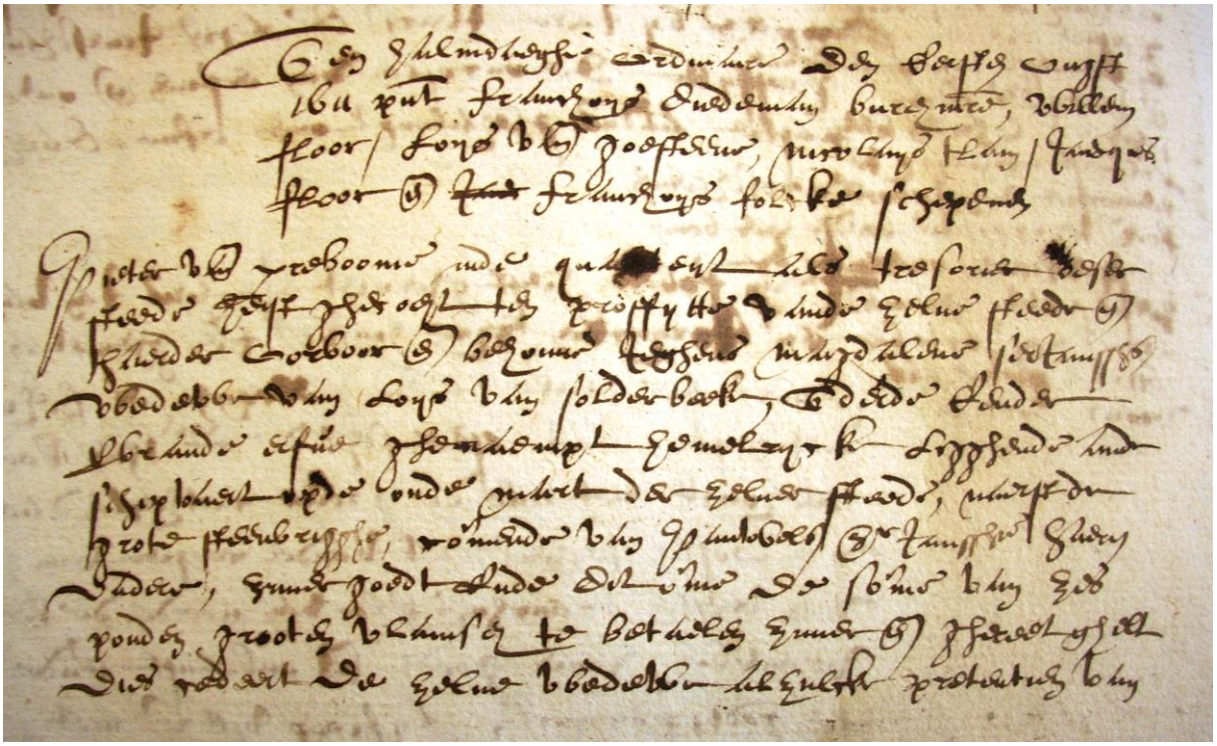

Ten halmdaeghe ordinaire – den eersten oust 1611- present Francois Diedemans, burchmeester, Willem Floor, Loys vande Goesteene, Nicolays Tlam, Jaecques Floor ende Franchois Folcke, schepenen
Pieter van de Pereboome inde qualiteyt als tresorier deser stede,
heeft ghecocht ten proffytte vande zelve steede ende haerder oorboor ten behouve jeghens **Magdalene Serjanssone,** wedewe van **Loys van Solderbeek,**
een derde eender verbrande erfve ghenaempt **Hemelryck,**
ligghende an de schipvaert op de oude mart der zelver stede,
naerst **de grote steenbrugghe**,
comende van **Pauwels Serjanssone,** haeren vader,
zuuver goedt ende dit voorde somme van zes ponden grooten vlamsch te betaelen, emmers met ghereet helt - dies cedeert de zelve wedewe alsulk pretentien van jaerpachte als haer zoude moghen consenteren,over tghebruuck vander zelve erfve,
laetende tzelve ten proffytte vander steede
metghaeders haer advenant inde materiaelen daer op den gront ghevonden zijn ghewest, v an alle tweclke den vercoopeghe haer ontmaeckt,

voor de voorseyde somme danoff haer verkendt heeft vuldaen te zijn
aldus ghepasseert op den jste ougst xvjc ende elfve
Het werd dus verboden om enige mest, vuiligheid of mul te smijten in het vijverstraatje dat toegang gaf tot het terrein van de Sint-Andriesgilde. Daarnaast ook niet op de vismarkt waar ***de visbanken*** *stonden.*
Daar moeten dus in die tijd waarschijnlijk arduinen permanente visbanken gestaan hebben een beetje zoals deze op de vismarkt in Ieper bij de restauratie van de stad na de eerste wereldoorlog, opgericht zijn.
Het was ook verboden om vuiligheid te smijten 'int straeten ***by de hemelichede*** *van de stede'. Voor hemelichede' of de 'heimelijkheid' kunnen we ook als synoniem nemen 'het secreet' of het W.C. Poperinge beschikte dus in 1542 over een openbaar toilet. We weten niet waar dit openbaar toilet ergens stond.*
De 'knechten en mesnieden' kunnen we hertalen als de knechten en de meiden.

Nummer 14 – De drie huizen voor Clays van Bambeke

Op de **31ste december 1558** – krijgen we het volgende te lezen:

Achtervolghende wettelicke afwinninghe vercreghen by Claeys van Bambecq
met eenen charter van verbande sprekende opden persoone van **Jacob Verboom**
ende naerdien den zelven charter ter inninghe gheweezen es
by kuerheers der stede van Poperinghe -
zoo heift **Clays van Bambecq**
heerlich ter haulche te coopen ghestelt
met drie sondagh hallegheboden
bernende naer elck gheboot eene kersse
van ghenachte te ghenachte
ende inde zelve ghebooden ghespecifieert dach, huere ende platse daer toe gheordonneert
te weeten **het thienste deel in drie woensteeden**, erffve ende cathelen
staende op de oude merkt **tusschen de vischemaert ende de steenbrugghe** –
van oosten in de beke –
omme daerop te recouvreren xvi pond tien schellinghe twee penninghen grooten
ende de wettelicke costen aen die voornoemde perchelen
zijnde overghesleghen ende ghebleven naert experieren van de derde ende laste reyse –
Clays van Bambecq voor de somme van xij pond tien schellingen grooten -
al ons ghedaen by Nicolays Langhemerssche als heere ende bailliu
ende mester Willem Trystram ende Gadifer Wyts als wetschepens
der voorseide stede
Actum den laesten in december 1558
Ghealmpt voorts over erffe den xxix dach van lauwe int jaer xvc lix

Jacob Verboom had dus schulden bij Clays van Bambeke en aangezien hij deze niet kon betalen, werd openbaar – ter haulche of ter meestbiedende – het 10ste deel van drie woonsteden op de markt verkocht. Clays kocht zelf dit 10de van de huizen.
Wat voor ons interessant is, is dat deze drie woonsteden gelegen waren op de Oude Markt, tussen de **Vissemarkt en de Steenbrugge**.

Nummer 15 – De Steenbrugge

Zoals te zien is op de kaarten van Deventer, kwam de Steenbrugge uit op een straat of kade die de huidige Yperstraat (de huidige Ieperstraat) met de Yperdamkouter verbond. Het daarachter staande Groot Sint-Jorishof stond dus een eindje verwijderd van de Vleterbeek af. We hebben de indruk dat men deze kade als het verlengde van de Yperstraat zag en deze dus ook zo noemde.
We hebben tevens de indruk op basis van de onderstaande akten dat er op dit stuk drie huizen stonden. Eerst het **Groot Sint Joris** *dat de hoek vormde met de Yperdamkouter. Op de 19de januari 1562 wordt dit huis immers verkocht aan Philips Billet. (*SAP 364 - Halmen)

Philips Biliet heift ghecocht
jeghens de eerweerdighe religieus heer **Lambrecht Daevre**,
proost van de stede van Poperinghe,
als procuereur daer toe gheauthorisseert byden eerwerdighe vaeder in Gode, **Gherart de Haemericoert**, abt ende prelat
metgaders de relygieuse priester ende couvent van de kercke ende abdie van Sint Bertins bynnen Sint Omaers
blickende by huerlieden seghels in groene wasse daer vut haenghende
in date den lasten dach van novembris 1561 –
een behuusde hoofstede, erffe ende cathelen, moertelvast, naeghelvast,
stande ter Steenbrugghe, ghenaempt **Sint Joeres,**
de nortzyde up dIperdam Coutter, west hende up de Steenbrugghe
Omme de somme van achtienhondert ghuldens te xl schele parisis
elcke ghulden ghereet ghelt,
ghelast voorts huus in v schele parisis sjaers de heere
Ghealmpt voirts over erfffe den xix dach van january 1561

Deze akte is duidelijk. Het 'Groot Sint-Joris' dat verder steeds eigendom geweest is van de abt en van de abdij wordt verkocht aan een zekere Philip Billet. En als ligging stelt men de hoek van de Yperdamkouter en de Steenbrugge.

Het Schaak

Op 1 april 1577 koopt **Willem Baroen** *een huis 'op de Yperstraete'* ***een huis langs* de Schaak** *gelegen. (* Halmen SAP 365)

Heer Willem Baroen, heift ghecocht teghens **Loys Carton**,
als voocht van tkindt van Loys Elias
ende Pieter Deworm als voocht van tkindt van Deryck Looms
ende dat by consente van burchmeesters ende schepenen telcx respective,
te weten **een huus**, erve ende catheylen
ligghende den ghestaen op **de Yperstraete**,
ande **Groote Steenbrughe**,
metter **zuutzyde an tSchaeck,**
de westzyde **de beecke,**
omme de somme van hondert xj ponden thien schellinghen, grooten
Ende tmaken **van vrye stallen ende meuren**, zoo die bestelt zijn vande vercoopers,
an eene Michiel vande Driessche
ende voorts zo tzelve werck vereischende es ten laste vande cooper …
Ghealmpt over erfve de eersten aprilis xvc lxxvij

Hier wordt de ligging beschreven als … aan de Grote Steenbrughe met de zuidzijde aan 't Schaak. Als we de moderne kaart bekijken, kunnen we zien dat het huis dat Baroen gekocht heeft het eerste huis van de Yprestraat of de huidige Ieperstraat is.
Daarlangs was De Schaak.
Uit een akte van de 2de maart 1577, die over de borgstelling van een lening gaat en die dan ook te vinden is in de register van de renten. Hieraan wordt vermeld dat de borg … drie delen van de herberghe ghenaemt **tSchaeck** inde zelve straete, betrof.

Yprestraat en de Yperdamkouter – Ypres ligt in Poperinge

In deze context valt het op dat zowel de Yperdamkouter als de Yperstraat leiden naar de dam langs de Vleterbeek, waar zich de Grote Steenbrugge bevond.

In de theorie van **Hans Krahe** *– zoals we leren uit het eerste deel van de 'Kronieken van de Westhoek' van Ivan Vanherpe, is het toponiem 'Ypre' een afgeleide van het pré - Germaanse 'Il – Apa' waar ook het woord Isara of Yser uitgegroeid is.*
Ypre is dus gewoon een woord voor 'beek' of 'water'.
De 'kouter' die naar de Yperdam leidde werd de Yperdamkouter.
De latere straat die naar de 'Ypre' leidde, werd de Yprestraat.

Het is ten andere een historische fout om van Ypre – met korte Y uitgesproken te her-talen tot Ieper, waarbij dus de Y verlengd wordt tot – Ie – en we dus een verkeerde uitspraak krijgen van deze aloude historische naam.
Bemerkt dat de Yperstraat dus helemaal niet naar de huidige stad Ieper leidde zodat de 'hertaling' van de Yprestraat tot Ieperstraat historisch volledig onjuist is.

Dat de term 'Yperdam' op zich, nog in de 16de eeuw gebruikt werd, blijkt uit de onderstaande akte van de 17de januari 1557 waar in het eerste deel een 'hofstede' beschreven wordt, staande op de Yperdam – beneden de Steenbrugge.

17 januari 1557 – SAP 364 – Halmen

Fransoys vander Maerle heift gecocht
jeghens **Ghelein vander Maerle**
als procureur van **Lancelot Kaerles ende Marye Buffers** sin wyf – porters ende inwonders bynne de stede van Brugghe alst blyckt by zekere lettere van procoratien speciael ghepasseert by burchmeesters ende schepenen ende raedt van de stede van Brugghe –
gheseghelt met een seghel van sake uttehanghende in groene wasse
ende op de ploy ghetekent Simon Chaerles – te weten –
tvierde van een hofstede metgaders tvierde van achten in de dry delen vande kathelen ende husinghe stande up **den Yperdam** – beneden **de Steenbrugghe** daer Fransoys Pillaert nu woent –
metten westsyde an derffe van Jan de Reckemaeker doude –
vooren up de straete tot de erfve van **Jacop Loodyck** – de oostsyde an derfve van **Caerle vander Elst**
noch iiij roden saylants ligghende in een ghemet lants in **den Helhouck** – ghemene met de kynderen van Henderick Ghyselbrecht – van oosten tlant van **Matheus de Hortere**, van westen **Vincent Deroo** – tnorthende an **de Casselstraate**

noch iiij lynnen vijf roeden saylant bet oosten daeran in den selven houck – van westen de hoofstede van Jacop de Breede – van oosten an de voorseyde drye vierendeel – van zuuden ant lant van Ghelein Butsel
noch een vierendeel elst lants erfve ende cathelen ligghende in den Eeckhouck metten zuuthende ant elst vanden dische van St. Bertins
noch xxxviij roeden alnts ligghende in de Haeghebaerthouck in een bilck commende metter nooert zyde upt meriesratken ende vorts alle het recht ende actie van zulcxs als Lanceloot voorseide anghedeelt was ende es in de successie ende achtergelaten goedynghen van Willem Meester Martin – Zutfaert pbre – sin oom – so verre ende te wat platse die ghestaen ende gheleghen – ten ende dat omme de somme van ijc iiijxx xviij pond parisis mits ij schele parisis te godspennynck ende xij pond parisis van lifcoope
ghealmpt over ervfe inte jaer xvc lvij den xvijden lauwe

20 december 1543 – De **Pellorine en trypen markte** - Resolutien A nr 467 – blad 36 v

Op de 20ste december 1543 wordt het volgende besloten door de Poperingse wet:
Gheordonneert by den heere, wet ende raeden,
dat de tryackelaars - *tryakle = gemengde kruiden* - ende trypsierighen - *diegneen die 'trypen' of dus varkensingewanden klaar maken* - sullen staen by de pellorine **over de greppe**, ende sullen moghen staen tot naer de noene
dies en zullen zylieden nyet meer dan eene vente hebben van heurlieden trypen,
op de boete begrepen in de keure van de bekenaers
ende zullen voorts heurlieden keure danoff onderhouden dat men se noch met zoute, noch met cruden zieden – *koken* - en zal.

Daarmee weten we dat er ook een 'pellorine' of schandpaal op de markt stond. Ze stond 'over de greppe' maar waar dat nu juist was, is ons nog onduidelijk.

Huis nummer 23 - 20 juni 1575 – Het koornhuis - SAP 395 – Renten

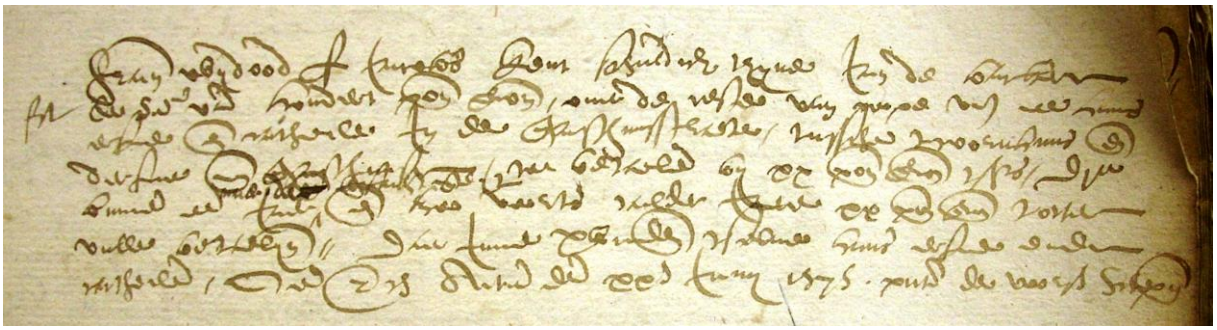

Op deze dag wordt het volgende huis verkocht.
Frans Wydood filius Jacobs,
kent schuldich tzyne **Jan de Backer**
de somme van hondert ponden grooten over de reste van coope van een huus, erfve ende catheilen in de Gasthuusstrate,
tusschen **'t coornhuus** ende derfve vande **gasthuuse,**
ten betaelen xx pond grooten tsjaers – djste – *'t eerste* - binnen een jaer naer desen
ende zoo voorts talder jaer xx pond grooten totter vulle betaelinghe -
daerinne verbindende tselve huus, erfve ende catheilen - omme recht
Actum den xx ste juny 1575

Present de voorseide schepenen – Gillis van Simpol en Willem Derycke

En daarmee weten we ook dat er één huis stond tussen het Koornhuis – de huidige herberg La Paix en het gasthuis.
In het algemeen is het eigenaardig dat de huidige situatie van de markt en deze van het tweede deel van 16de eeuw, zo goed te vergelijken is.

14 november 1574 – Halmen – Oude markt

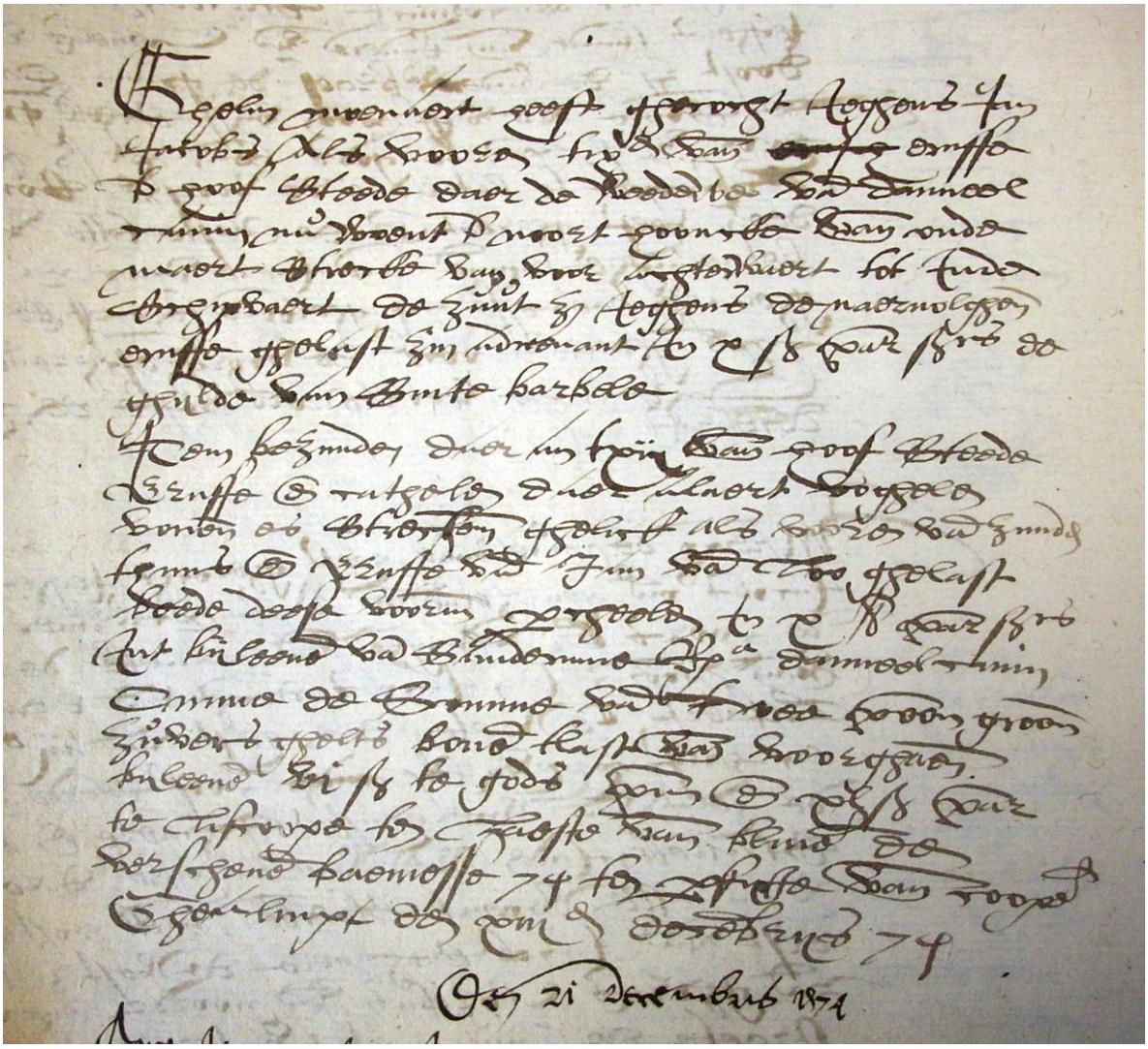

Ghelein Manaert heift ghecocht jeghens jan Jacobus als vooren txde van de erffe ende hoofsteede daer de wedee van Danneel Canen nu woent inde Noorthoucke van de oude maert – strecke van vvoor achterwaeert tot inde schipvaert – de zuutzyde jeghens de naervolghedne erffe – ghelast zyn advenante in x schele parisis sjaers de ghulde van Sinte baqerbele
Item bezuuden daer an txij vande hoofsteede, erffe ende cathelen daer Alaert Voghelen boven es schreckende ghelick als vooren – van zuuden thuusende erffe van jan van Cloo – ghelast beede deze voornoemde parceelen in x schele parisis sjaers int byleven van Sandrinne wedewe Danneel Canin
Omme de somme van twee poonden grooten zuvers ghelt boven tlast vande voorschreven byleven – vj schele te godspenninck ende x schele parsiis te lyfcoope ten laste vande blivere

Den verschenen baemesse 74 ter profytte vande cooper
Ghealmpt den xiiijde decembris 74

24 maart 1575 – Halmen – Oude Maerkt – De Zonne

Ghelein Sheerjanssoene heift ghecocht
jeghens **Jacob vande Peereboom ende Fransynne** zyn huusvrauwe
een behuusde hoofstede, ervffe ende catheeelen, morgelvast, naehglevast staende up de **Oude Maert** daar den voornoemde Jacob Peereboom nu ten tyden woendt ghenampt **de Zonne**
streckende ost ende west – metter noortzyde an de visschenmaert – toost an de schipvaert – de zuutzyde den cooper
ghelast de voorschreven plecke in xx schele parisis sjaers den heere
omme de somme van zevenentneghentich ponden grooten vlams tvoorschreven
te betaelen xx ponden grooten metten alme ende vichtich ponden grooten metten
ervfachtigheyt ende voorts van jaere te jaere x ponden grooten sjaers totte vule betaelinghe
dies nempt de vercoopere alle het verloop ende tachterheyt vande rente zynen laeste
xx scele parisis te godtspenninck
xxiiij pond parisis voor een hoofcleet ende xij pont parisis ten lyfcoope ten laste vande blivere

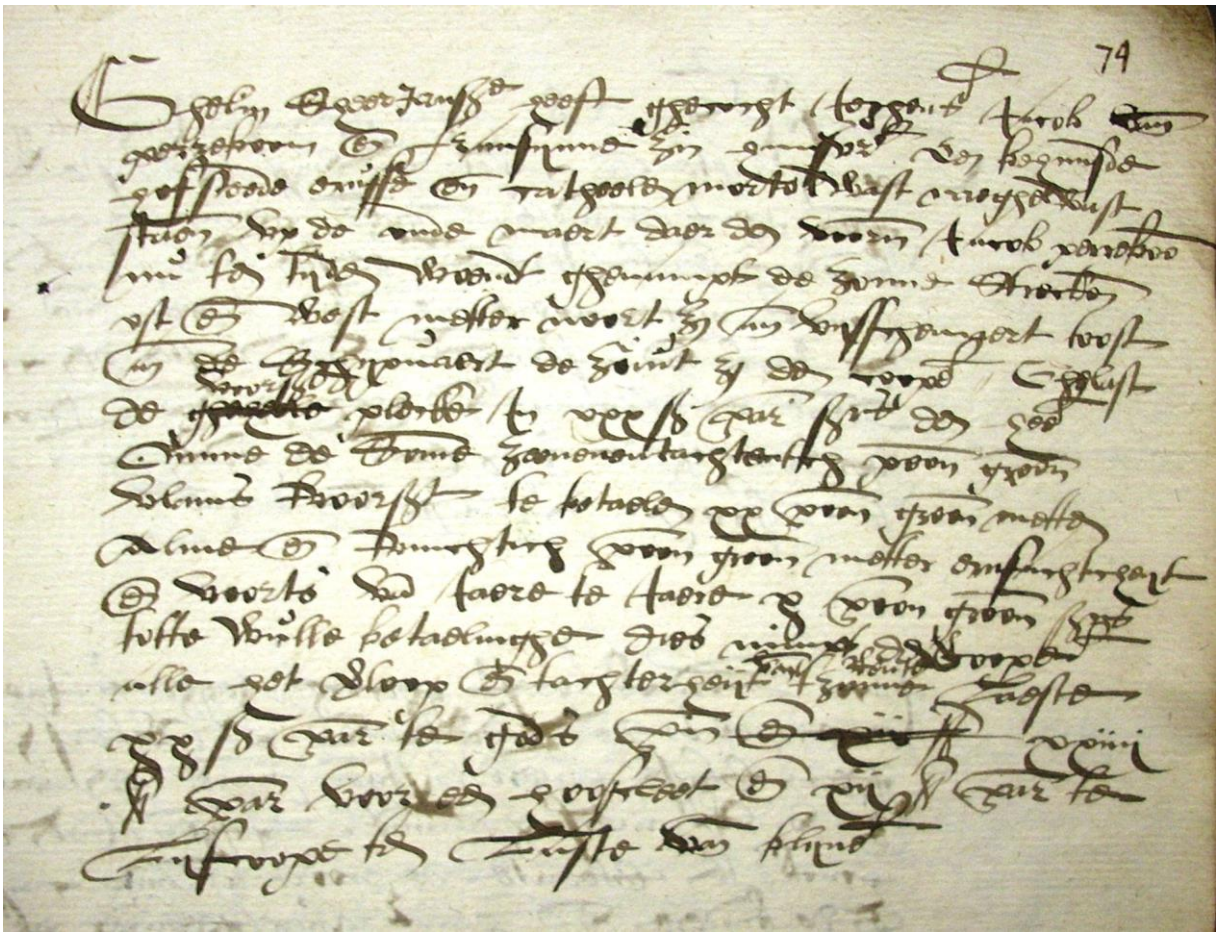

16 januari 1576 – Halmen – Oude markt

Meester Jacob vande Doene heeft ghecocht jeghens Naetke de wedewe van Cornelis vande Doene ende Touchaint Deevere haeren bystaenen man tvjde van een behuusde hoofstede, ervfe ende cathelen, mortelvast, naeghelvast, gheleghen ende ghestaen up de oude maert daer

de voornoemde wedewe nu woent – steckende van vooren achterwaer tot inde schipvaert de westzyde ande huisinghe ende ervfe vande wedewe van Gayfer Wyts – doostzyde Joos vander Doene
Omme de somme van xxvj tich ponden thien schele grooten tvoorschreven deel te betaelene xxtich ponden grooten ghereet ende de reste totte vulle betaelinghe te passchent eerstcomende 76 – ende met alsulcke condytien als den voorgaende alm ghepassert is van Danneel de Voos ende Touchaint Deevere
J schele parsiis te godspenninck ende vj schele parisis voor een hoofcleet ende iij pond parisis te lyfcoope ten laeste vande blivere
Ghealmpt den 16de lauwe 1576

1 augustus 1611 – ‘t Hemelryck - Halmen

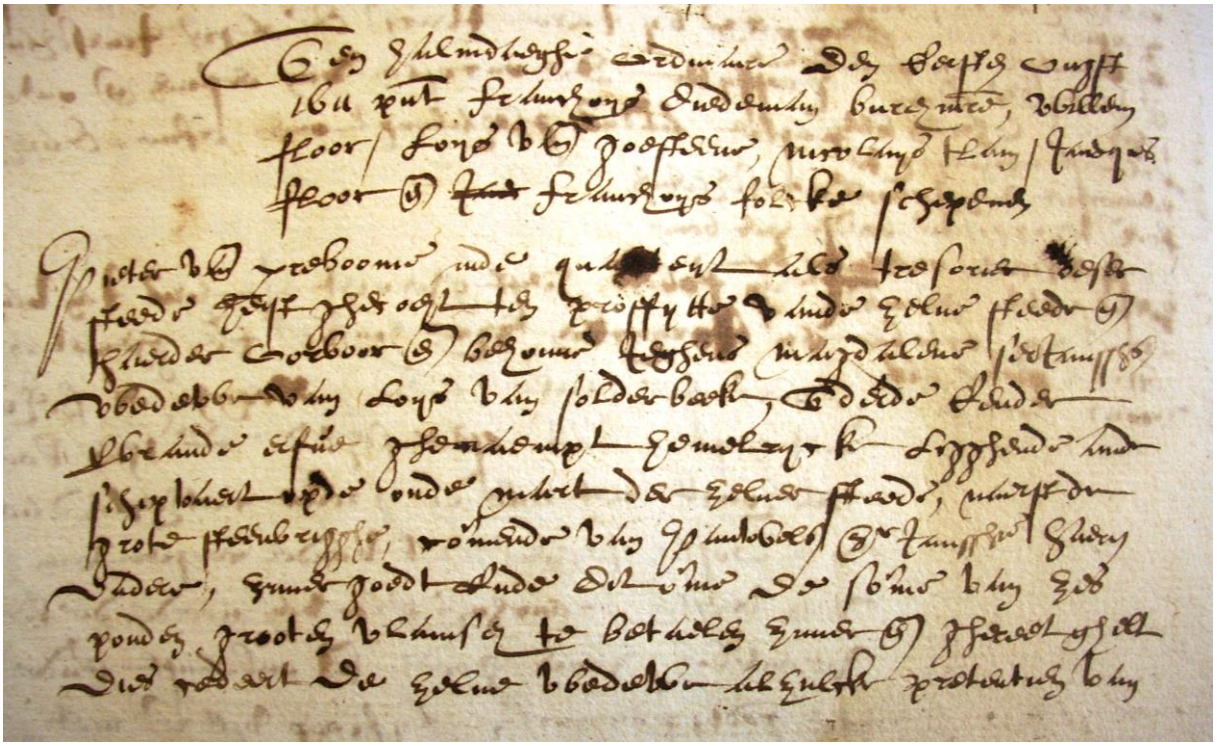

Ten halmdaeghe ordinaire – den eersten oust 1611- present Francois Diedemans, burchmeester, Willem Floor, Loys vande Goesteene, Nicolays Tlam, Jaecques Floor ende Franchois Folcke, schepenen
Pieter van de Pereboome inde qualiteyt als tresorier deser stede,
heeft ghecocht ten proffytte vande zelve steede ende haerder oorboor ten behouve jeghens **Magdalene Serjanssone,** wedewe van **Loys van Solderbeek,**
een derde eender verbrande erfve ghenaempt **Hemelryck,**
ligghende an de schipvaert op de oude mart der zelver stede,
naerst **de grote steenbrugghe**,
comende van **Pauwels Serjanssone,** haeren vader,
zuuver goedt ende dit voorde somme van zes ponden grooten vlamsch te betaelen, emmers met ghereet helt - dies cedeert de zelve wedewe alsulk pretentien van jaerpachte als haer zoude moghen consenteren,over tghebruuck vander zelve erfve,
laetende tzelve ten proffytte vander steede
metghaeders haer advenant inde materiaelen daer op den gront ghevonden zijn ghewest, v an alle tweclke den vercoopeghe haer ontmaeckt,

voor de voorseyde somme danoff haer verkendt heeft vuldaen te zijn
aldus ghepasseert op den jste ougst xvjc ende elfve